

Kvalitetssäkring av forskning

Rapportering av ett regeringsuppdrag

Rapport 2018:2

Kvalitetssäkring av forskning
– rapportering av ett regeringsuppdrag

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2018

Författare: Kristina Tegler Jerselius (projektledare), Carolina Källgren, Elisabeth Mannerfeldt

Universitetskanslersämbetet • Löjtnantsgatan 21 • Box 7703, 103 95 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	7
Kvalitetssäkring av högskolors och universitets verksamhet	7
Regeringens proposition.....	7
Relation till andra uppdrag om forskning.....	8
Genomförande	9
Bakgrund.....	12
Högskoleverkets tidigare granskningar	12
Förutsättningar för olika forskningsämnesområden	15
Lärosätenas egeninitierade granskningar av forskningskvalitet.....	16
Utgångspunkter för kvalitetssäkring av forskning	20
Den svenska lagstiftningen.....	20
Universitet och högskolor med staten som huvudman	20
Enskilda utbildningsanordnare	22
Oredlighet i forskning.....	22
Internationella principer för kvalitetssäkring av forskning	24
Nationella kvalitetssäkringssystem av forskning i Europa.....	24
Kvalitetssäkring av forskning i de nordiska grannländerna.....	27
Kvalitetssäkring av forskning inom ESG.....	31
Andra europeiska överenskommelser om forskning.....	33
Sammanfattning.....	36
Ett sammanhållet kvalitetssäkringssystem för högre utbildning och forskning.....	38
Kvalitetssäkring av forskning inom komponenten examenstillståndsprovning.....	39
Kvalitetssäkring av forskning inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete.....	40
Kvalitetssäkring av forskning inom komponenten utbildningsutvärdering.....	42
Kvalitetssäkring av forskning inom komponenten tematiska utvärderingar.....	44
Sammanfattning.....	45
Bedömningar och fortsatt utvecklingsarbete.....	47
Lärosätenas kvalitetsansvar för forskning.....	47
Integreringen i kvalitetssäkringssystemet.....	48
Ramverk.....	50
Jämställdhet.....	52
Student- och doktorandperspektiv.....	52
Arbetsliv och samverkan.....	53
Bedömningsunderlag.....	53

Bedömargrupper.....	55
Fördjupningsspår	56
Resultat.....	56
Sanktioner.....	56
Avslutning och fortsatt utvecklingsarbete.....	57
Referenser.....	59
Bilaga 1.....	65
Bilaga 2.....	67
Bilaga 3.....	68

Sammanfattning

Av Universitetskanslersämbetets (UKÄ:s) nya instruktion framgår att myndighetens uppdrag utökas från att gälla kvalitetssäkring av utbildning till att omfatta kvalitetssäkring av högskolans hela verksamhet. I detta inryms även forskning och samverkan. Av UKÄ:s ändrade regleringsbrev framgår vidare att UKÄ ska utveckla det nationella systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning så att det omfattar även forskning. I föreliggande rapport redogör UKÄ för de anpassningar av det nationella kvalitetssäkringssystemet som bedöms vara behövliga med anledning av såväl den nya instruktionen som specificeringarna i UKÄ:s ändrade regleringsbrev.

UKÄ gör bedömningen att forskning redan granskas i tillräcklig omfattning inom komponenterna examenstillståndsprovning och utbildningsutvärdering. Ett förnyat metodutvecklingsarbete inom dessa komponenter är därför inte påkallat. UKÄ gör vidare bedömningen att delar av forskningens kvalitetssäkring kan vara föremål för en tematisk utvärdering. Vilka delar som lämpar sig för en sådan utvärdering bör dock utredas vidare och metoden anpassas till det valda temat.

UKÄ gör bedömningen att kvalitetssäkring av forskning bör inkluderas i det nationella kvalitetssäkringssystemet inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. UKÄ anser att granskningen lämpligast sker utifrån befintliga bedömningsområden (styrning och organisation; förutsättningar; utformning, genomförande och resultat; jämställdhet; student- och doktorandperspektiv; samt arbetsliv och samverkan) men med stöd av nya bedömningsgrunder som tar hänsyn till de särskilda förutsättningar som finns för forskningens kvalitetssäkring. Bedömningsgrunderna bör formuleras utifrån befintligt lagrum och relevanta internationella riktlinjer och överenskommelser.

UKÄ gör vidare bedömningen att granskningen av utbildningens respektive forskningens kvalitetssäkring bör ske utifrån separata vägledningar och självvärderingar samt att resultaten bör redovisas i separata rapporter så att lärosätena ges relevant återkoppling på det kvalitetssäkringsarbete som bedrivs avseende såväl forskning som utbildning. I syfte att stärka länkar mellan utbildning och forskning gör UKÄ vidare bedömningen att granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete av utbildning respektive forskning bör ske vid samma tillfälle.

UKÄ gör vidare bedömningen att såväl kvalitativa och kvantitativa underlag bör ingå i granskningen samt att samtliga bedömningsunderlag bör vägas in i bedömningen. Granskningen bör ske med hjälp av en oberoende bedömargrupp som utses av UKÄ efter ett

nomineringsförfarande. Behov avseende gruppens samlade kompetens bör utredas i likhet innehållet i de bedömningsgrunder som berörs ovan. Detta utredningsarbete kommer att ta vid efter det att föreliggande rapport redovisats till Regeringskansliet den 6 april 2018 och därefter remitterats till berörda intressenter.

Inledning

Kvalitetssäkring av högskolors och universitets verksamhet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) är den myndighet som, sedan den 1 september 2017, har regeringens uppdrag att kvalitetssäkra universitets och högskolors verksamhet. Detta innebär ett utökat uppdrag i jämförelse med tidigare då kvalitetssäkringen avgränsades till att enbart avse högre utbildning. Det utökade uppdraget specificeras i UKÄ:s ändrade regleringsbrev i vilket UKÄ tilldelas uppgiften att kvalitetssäkra forskning. Det övergripande syftet med UKÄ:s nya uppdrag är att bidra till att den forskning som bedrivs vid universitet och högskolor i Sverige håller hög kvalitet.

Av uppdragsbeskrivningen framgår att UKÄ ska "vidareutveckla det nationella systemet för kvalitetssäkring så att det omfattar även kvalitetssäkring av forskning". Uppdraget ska genomföras "i enlighet med vad regeringen redovisar i propositionen *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (2016/17:50)". Vidare ska uppdraget genomföras i dialog med universitet och högskolor, företrädare för studenter och arbetsliv samt Vetenskapsrådet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet den 6 april 2018.¹

Regeringens proposition

Uppdraget att kvalitetssäkra forskning ska genomföras i enlighet med vad som framkommer i regeringens proposition *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (prop. 2016/17:50). Av propositionen framgår att ett "mer sammanhållet system för kvalitetssäkring, som inkluderar högskolans hela verksamhet, bedöms kunna bidra till ökad koppling mellan forskning och utbildning."² Vidare framgår att "risken för att samma verksamhet, t.ex. utbildning på forskarnivå, granskas i flera olika system bedöms minska om det nationella systemet för kvalitetssäkring av utbildning och forskning är sammanhållet."³ Det nya granskningsuppdraget ska, enligt uppdragsbeskrivningen, inkluderas i det befintliga nationella systemet för kvalitetssäkring och fokus ska ligga på att granska lärosätenas interna

¹ Ändring av regleringsbrev för 2017 avseende Universitetskanslersämbetet, U2017/03010/UH.

² Regeringens proposition 2016/17:50, *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*, s. 24.

³ Regeringens proposition 2016/17:50, *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*, s 66.

system och processer för att kvalitetssäkra forskning.⁴ Av propositionen framgår vidare att UKÄ:s uppdrag att kvalitetssäkra forskning ska vara inriktat på både kontroll av resultat och kvalitetsutveckling.⁵

För att lärosätena ska få bättre förutsättningar att ta ansvar för utveckling av forskning har regeringen i budgetpropositionen 2017 bedömt att lärosätenas anslag för forskning och utbildning på forskarnivå bör öka från och med 2018. "Avsikten med de ökade anslagen är att ge universitet och högskolor förbättrade förutsättningar att ta ett långsiktigt ansvar för utvecklingen av forskningen och möjliggöra ett antal förändringar som förväntas leda till ökad kvalitet. Lärosätena får därmed ökade förutsättningar att utveckla t.ex. interna system för utvärdering av forskningens kvalitet, att öka forskningsanknytningen av utbildningar på grundnivå och avancerad nivå och att öka samverkan med det omgivande samhället".⁶

Relation till andra uppdrag om forskning

Samtidigt med uppdraget att kvalitetssäkra forskning gavs UKÄ i uppdrag att tillsammans med Vetenskapsrådet lämna förslag på hur olika myndigheters uppföljningar och utvärderingar av verksamhet vid universitet och högskolor kan samordnas. Enligt uppdragsbeskrivningen ska uppdraget genomföras i dialog med universitet och högskolor, och med Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), samt Verket för innovationssystem (Vinnova).

UKÄ gavs också tillsammans med Vetenskapsrådet uppdraget att utveckla uppföljningen av svensk forskning. Enligt uppdraget ska indikatorer utvecklas för uppföljning utifrån de mål för forskningspolitiken som redovisas i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft. Uppdraget ska genomföras av de två myndigheterna tillsammans och i dialog med universitet och högskolor samt andra berörda myndigheter. UKÄ och Vetenskapsrådet ska redovisa alla tre uppdrag till Regeringskansliet den 6 april 2018.

En övergripande samordning av de tre uppdragen har skett dels via särskilt ansvariga på UKÄ och Vetenskapsrådet, dels via regelbundna möten mellan styrgrupperna på respektive myndighet där också generaldirektörerna deltagit. De tre uppdragen är relaterade genom att de alla tre rör forskning vid universitet och högskolor. De rör samtidigt

---

⁴ Regeringens proposition 2016/17:50, *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*, s. 65.

⁵ Regeringens proposition 2016/17:50, *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*, s. 62.

⁶ Regeringens proposition 2016/17:50, *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*, s. 62.

tre olika områden: kvalitetssäkring, samordning av uppföljning och utvärdering, samt utveckling av indikatorer.

Uppdraget att kvalitetssäkra forskning är kopplat till indikatoruppdraget genom att några av de indikatorer som används för att följa upp de forskningspolitiska målen på nationell nivå kan väljas ut inom ramarna för det nationella kvalitetssäkringssystemet för att granska forskningens kvalitetssäkring på lärosätetsnivå. Möjlighet skulle då finnas att genom UKÄ:s granskningar på lärosätetsnivå analysera och contextualisera de indikatorer som väljs ut och som bedöms ha betydelse för forskningens kvalitet. Detta kan även bidra till en djupare förståelse för indikatorernas betydelse i den nationella uppföljningen av de forskningspolitiska målen.

Den ökade samordning av myndigheters uppföljningar och utvärderingar av verksamhet vid universitet och högskolor som föreslås genom samordningsuppdraget är relevant för att avgränsa UKÄ:s kommande granskningar av forskningskvalitet gentemot de granskningar som genomförs av andra myndigheter. En principiell utgångspunkt i detta sammanhang är att sträva efter att samordna informationsinsamling från lärosäten samt att i möjligaste mån använda sig av befintlig statistik avseende de kvantitativa uppgifter som fungerar som bedömningsunderlag vid den granskning av forskningens kvalitetssäkring som UKÄ kommer att genomföra.

Genomförande

Uppdraget att utarbeta principer för att kvalitetssäkra forskning har i enlighet med uppdragsbeskrivningen genomförts i dialog med universitet och högskolor; företrädare för arbetsliv och studenter samt Vetenskapsrådet. För genomförandet av uppdraget om kvalitetssäkring av forskning skapades en uppdragsgrupp bestående av utredare Kristina Tegler Jerselius (projektledare), Carolina Källgren och Elisabeth Mannerfeldt. Vetenskapsrådet har bidragit med inspel till uppdragsgruppens arbete. Uppdragsgruppen har haft gemensamma möten och dessutom genomfört möten med andra intressenter.

Uppdragsgruppens arbete har innefattat en genomgång av de granskningar av forskning och forskningens kvalitetssäkring som tidigare genomförts av Högskoleverket. Dessutom har uppdragsgruppen granskat såväl förslag som remissvar avseende dels nationell forskningsutvärdering från Vetenskapsrådet, dels förslag om att utvärdera samverkan från Vinnova.⁷ Vidare har en utredning gjorts avseende det kvalitetssäkringsarbete som bedrivs internt vid lärosätena avseende forskningskvalitet. Därutöver har de lagkrav, inklusive aktuella förslag till förändringar, som finns avseende den forskning som bedrivs vid

⁷ Vetenskapsrådet, *Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige – FOKUS. Redovisning av ett regeringsuppdrag rörande modell för resursfördelning till universitet och högskolor innefattande sakkunniggranskning av forskningens kvalitet och relevans, 2014*, Vinnova, *Metoder och kriterier för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan med omgivande samhälle, 2017*.

universitet och högskolor undersökts. En genomgång har gjorts avseende internationella överenskommelser med bäring på forskningskvalitet och forskningens kvalitetssäkring. En internationell utblick av hur forskning kvalitetssäkras i andra länder har också gjorts. Vidare har en kartläggning genomförts av hur forskning och forskningens kvalitetssäkring granskas inom ramarna för det nationella systemet för kvalitetssäkring idag.

Liksom i tidigare utvecklingsarbete har referensgruppen för kvalitetssäkringssystemet (med lärosäten via Sveriges universitets- och högskoleförbund SUHF, studenter och doktorander via Sveriges förenade studentkårer SFS samt Sveriges universitetslärarförening SULF) bjudits in till möten för information och återkoppling på uppdraget. Även UKÄ:s referensgrupp för arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer har inbjudits att inkomma med synpunkter på projektets fortskridande arbete. UKÄ:s internationella referensgrupp har utökats med en representant, med särskild kompetens inom området att kvalitetssäkra forskning, och mötena har hållits både i informationssyfte och för att få återkoppling på utgångspunkter och förslag.

Utöver mötena med dessa grupper har UKÄ, under ledning av generaldirektör Anders Söderholm, även inbjudit samtliga rektorer vid universitet och högskolor till enskilda möten för att diskutera uppdragets innehåll och utformning. Dessutom har två stormöten för rektorer hållits – ett för högskolor med enskild huvudman och ett för konstnärliga högskolor. Vid dessa möten diskuterades alla tre uppdragen om forskning med fokus på kvalitetssäkringsuppdraget. Inför mötena skickades information om uppdragen ut (uppdragsformulering i regleringsbrev) och tre övergripande frågor ställdes som förberedelse inför samtalen (bilaga 1). Mötena har genomförts i form av semistrukturerade intervjuer där ett antal öppna, övergripande frågor kring kvalitetssäkring av forskning har fått sätta ramarna för samtalen (bilaga 2). Liknande frågor har ställts avseende de övriga två uppdragen.

Som en förberedelse inför dessa rektorsmöten har tre studiebesök genomförts vid lärosäten med olika karaktär och förutsättningar – ett större lärosäte med forskning inom flertalet forskningsämnesområden (Uppsala universitet), en fackhögskola (Kungliga tekniska högskolan) och en mindre högskola (Högskolan i Skövde). Gemensamt för de tre lärosätena är att de alla genomfört en eller flera större forskningsutvärderingar under den senaste femårsperioden. Uppdragen diskuterades även vid rektorskonferensen på Steningevik i januari 2018. Den 29 januari genomförde UKÄ och Vetenskapsrådet gemensamt ett öppet dialogmöte med representanter för universitet och högskolor samt andra intressenter. Dialogmötet livesändes och har även kunnat ses i efterhand via myndigheternas webbplatser. En särskild e-postadress skapades för möjlighet att ställa frågor kring och kommentera det som sades. Till detta möte bjöds samtliga studentkårer in. Inbjudan gick också ut till kvalitetsansvariga på lärosätena, forskningsråden, ett antal forskningsstiftelser, doktorandförbund, SULF och SUHF. Två möten på

ledningsnivå med forskningsfinansierande myndigheter (FORMAS, FORTE och Vinnova) har därutöver genomförts den 19 december 2017 och 9 mars 2018 gemensamt för alla tre uppdragen.

De olika mötena och dialogtillfällena har syftat till att samla information om hur svenska och utländska lärosäten arbetar idag för att kvalitetssäkra forskning och hur dessa erfarenheter kan användas i UKÄ:s utvecklingsarbete. Inspel från mötena har tagits i beaktande vid framtagandet av de principer för att kvalitetssäkra forskning som presenteras i föreliggande rapport. Sammantaget har samtalstillfällena bidragit med värdefulla synpunkter avseende forskningens kvalitetssäkring och uppdragsgruppens arbete att ta fram principer för att främja och höja kvaliteten i svensk forskning.

Bakgrund

Följande kapitel inleds med en redogörelse av de granskningar av forskningskvalitet som genomförts av Höskoleverket under perioden 1995–2012. Denna redogörelse åtföljs av en diskussion kring förutsättningar för olika forskningsämnesområden. Kapitlet avslutas med en övergripande redogörelse av de system för kvalitetssäkring av forskning som finns på svenska lärosäten idag samt den återkoppling UKÄ fått på det nya regeringsuppdraget.

Höskoleverkets tidigare granskningar

Höskoleverket inrättades 1 juli 1995 och utkom med en kvalitetslägesrapport 1996 som bland annat behandlade universitetens och högskolornas program och system för kvalitetsutveckling. I inledningen till rapporten betonas att lärosätena är autonoma organisationer som själva ansvarar för kvalitet och kvalitetsarbete. Fyra försöksprojekt genomfördes under våren 1995 där metoder för systematisk granskning av lärosätenas kvalitetsarbete utprovades. Lärdomarna var bland annat att det var viktigt att utgå från lärosätenas egna förutsättningar och att skapa förutsättningar för en kontinuerlig dialog mellan lärosäten och bedömargrupper. Granskningarna var inriktade på lärosätenas kvalitetsarbete snarare än på kvaliteten i verksamheten i sig. Utgångspunkten var att granska för att främja hög kvalitet i verksamheten.⁸

Från 1996 granskade Höskoleverket lärosätenas kvalitetsarbete i skarpt läge och den första granskningsomgången innefattade 36 lärosäten. Bedömningarna skulle avse lärosätets hela verksamhet det vill säga att säkra och utveckla kvaliteteten inom grundutbildning, forskarutbildning och forskning samt avseende lärosätets övriga uppgifter. I en rapport från 1997 där förutsättningarna för bedömningarna beskrivs, betonas att fokus i granskningen låg på att främja och kvalitetssäkra grundutbildning. Vad gäller forskning framgår av rapporten att ”den framgång som forskningsvärlden kan uppvisa bygger i stora delar på ett strängt och rigoröst kvalitetsbedömningssystem”. Någon särskild granskning av lärosätenas kvalitetssäkring av forskning bedömdes därför inte vara nödvändig. Istället ingick kvalitetssäkring av forskning genom att kopplingar mellan utbildning och forskning granskades.⁹

I samma rapport lanserades begreppet ”det goda lärosätet” som referensram för bedömningsarbetet. Med begreppet ville man betona att det handlade om att skapa en kvalitetskultur på lärosätena.

⁸ Höskoleverket, *Kvalitetsarbete vid universitet och högskolor 1994/95: en översikt*, 1996.

⁹ Höskoleverket, *Granskning och bedömning av kvalitetsarbete inom högskolor och universitet*, 1997.

Kännetecknande för det goda lärosätet var förekomsten av självreglering och lärande, att det vid lärosätet fanns en långsiktig strategi för kvalitetsarbetet, att kvalitetsarbetet involverade samtliga vid lärosätet och att kvalitetsarbetet var fullt ut integrerat i verksamheten. Vikten av att premiera externa professionella relationer, bland annat genom samverkan, betonades liksom betydelsen av att integrera internationella perspektiv i verksamheten. Ett annat tydligt fokusområde var ledarskap och man framhöll vikten av att verksamheten genomsyrades av ett synsätt där studenten befann sig i centrum och jämställdhet främjades.¹⁰

Också i den andra granskningsomgången, som genomfördes 1998–2002, betonades lärosätenas kvalitetsarbete. Den granskade verksamheten omfattade förutom grundutbildning även forskarutbildning, forskning och konstnärligt utvecklingsarbete.¹¹ Granskningen berörde i stort sett samma områden som den första omgången. Ett antal huvudfrågor hade dock tillkommit. Dessa rörde planering, metoder, organisation, genomförande, och uppföljning av utvärderingar samt lärosätets förmåga att driva verksamhet på ett långsiktigt sätt. Det goda lärosätet fanns kvar som ideal och mångfald lyftes som en kvalitetsfråga.¹²

Utvärderingarna av lärosätenas kvalitetsarbete återupptogs igen under perioden 2008–2012. Huvudsyftena – utveckling, kontroll och information – kvarstod, men under denna granskningscykel förflyttades fokus till att i högre utsträckning gälla kontroll. Bedömningsgrunderna skulle täcka in samtliga aspekter i *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*. Två av aspekterna rörde forskning: den ena skulle ”säkra utbildningarnas mål, progression, kvalitet och aktualitet i relation till omvärld och aktuell forskning”, den andra skulle säkra att lärarnas tid för forskning inom ramen för anställningen fanns dokumenterad.¹³

Utöver detta granskades lärosätenas utbildnings- och forskningsstrategier, fördelningen av forskningsmedel, antal forskare och doktorander, vilken typ av forskning som bedrevs samt vilka rättigheter lärosätet hade avseende forskarutbildning. Vidare ingick en granskning av handledare, inklusive säkring av handledarkompetens inom forskarutbildning, rutiner för fastställande av individuella studieplaner samt rutiner för inrättande av kurser på forskarutbildningsnivå. Även lärosätets förmåga att attrahera externa forskningsmedel ingick i bedömningen.¹⁴ Denna utvärderingscykel avbröts dock vilket innebar att flera lärosäten inte genomgick någon granskning.

¹⁰ Höskoleverket, *Granskning och bedömning av kvalitetsarbete inom högskolor och universitet*, 1997, s. 13.

¹¹ Höskoleverket, *Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor. Utgångspunkter samt angrepps- och tillvägagångssätt för Höskoleverkets bedömningsarbete*, 1998.

¹² Höskoleverket, *Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbetet vid universitet och högskolor. Utgångspunkter samt angrepps- och tillvägagångssätt för Höskoleverkets bedömningsarbete*, 1998, s. 25–26.

¹³ Höskoleverket, *Granskning av kvalitetsarbetet vid sex universitet 2009*, 2009.

¹⁴ Höskoleverket, *Granskning av kvalitetsarbetet vid sex universitet 2009*, 2009.

Utnämning av vissa högskolor till universitet

Högskoleverket fick i december 1995 i uppdrag av Utbildningsdepartementet att utreda vad som erfordrades för att göra det möjligt för en högskola som saknade fasta forskningsresurser att specialisera sig på en viss inriktning och inom denna bedriva forskarutbildning och utfärda doktorsexamen. Dessutom skulle Högskoleverket utreda vad som krävdes för att göra det möjligt för en högskola att få generell rätt att bedriva forskarutbildning och utfärda doktorsexamen. Inom ramen för detta arbete togs kriterier fram för att inrätta professurer, bedriva forskarutbildning med examensrätt och inrätta fakulteter.¹⁵

Högskoleverkets slutsats var att för att få rätt att bedriva forskarutbildning och utfärda doktorsexamen skulle krävas att lärosätet redan uppnått en viss kvalitet och kvantitet ifråga om vetenskaplig verksamhet. För att få inrätta fakulteter gällde att högskolan skulle kunna ansvara för att forskarutbildningen inom ett avgränsat vetenskapsområde hade lägst den kvalitet som liknande utbildning vid andra universitet och högskolor hade. Slutligen fastslogs att all forskarutbildning i landet skulle hålla en rimlig internationell standard.¹⁶

Ansöka om rätt att utfärda examen på forskarnivå inom ett område

År 2010 kom nya regler om rätt att utfärda examen på forskarnivå. Högskolor fick nu möjlighet att ansöka om rätten att utfärda generell examen på forskarnivå inom ett avgränsat område. Såväl universitet som högskolor fick dessutom möjlighet att ansöka om rätten att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå inom ett avgränsat område.¹⁷

Det lärosäte som erhållit examensrätt på forskarnivå fick rätt att:

- anordna och avveckla forskarutbildningar,
- rekrytera doktorander och att
- fastställa allmänna och individuella studieplaner.

I vägledningen till lärosätena betonade Högskoleverket att prövningen ytterst gällde på vilka sätt högskolan säkerställde att doktoranderna nådde examensmålen för utbildningen. Det gällde för lärosätena att redogöra för hur man avsåg att trygga utbildningens kvalitet genom en beskrivning och analys av området för examensrätt, högskolans kvalitetsarbete, forskarutbildningsmiljön, handledarresurserna, ekonomin och infrastrukturen.¹⁸ Granskningarna har genomförts sedan 2010, först av Högskoleverket och efter 2013 av UKÄ, och har under denna period endast genomgått smärre förändringar.

¹⁵ Högskoleverket, *Kriterier för benämningen universitet. En utredning*, 1996.

¹⁶ Högskoleverket, *Kriterier för benämningen universitet. En utredning*, 1996.

¹⁷ http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/forskarutbildning-med-profilerings-och-kvalitet_GW01UbU18

¹⁸ Regeringens proposition 2008/09:50: *Ett lyft för forskning och innovation*, s. 60-61.

Förutsättningar för olika forskningsämnesområden

UKÄ:s granskningar av utbildning på forskarnivå inom det nationella systemet för kvalitetssäkring utgår ifrån *Standard för svensk indelning av forskningsämnen* och omfattar sex forskningsämnesområden; naturvetenskap, teknik, medicin och hälsovetenskap, lantbruksvetenskap och veterinärmedicin, samhällsvetenskap samt humaniora och konstnärlig forskning.¹⁹ En slutsats man kan dra utifrån arbetet med Vetenskapsrådets förslag FOKUS och andra, lärosätessinitierade, forskningsutvärderingar är att olika forskningsämnesområden endast bör bedömas utifrån sina egna förutsättningar och att jämförelser mellan forskningsämnesområden inte är meningsfulla.²⁰

Med alla indelningar i discipliner finns det en risk att tvärvetenskapliga ämnen (mångvetenskap, interdisciplinär forskning, multidisciplinär forskning) förbises. I *Standard för svensk indelning av forskningsämnen* utgår man ifrån att de ämnen som har en mer tvärvetenskaplig karaktär ska klassificeras till det forskningsämne som utgör den huvudsakliga delen av det tvärvetenskapliga ämnet. Då uppdraget att kvalitetssäkra forskning fokuserar på lärosätens egen kvalitetssäkring av forskningsverksamheten har skillnader mellan olika forskningsämnesområden endast indirekt betydelse för uppdragets genomförande. En medvetenhet om de skillnader som föreligger mellan olika forskningsämnesområden är dock viktig i utformandet av principer för granskning av lärosätens kvalitetssäkring.²¹

Konstnärlig forskning

Konstnärlig forskning växte fram på svenska lärosäten under 1990-talet och konstnärlig utbildning på forskarnivå introducerades 2010 genom att konstnärlig examen på forskarnivå infördes. Samtidigt fick Vetenskapsrådet medel för att finansiera en konstnärlig forskarskola (Prop.2008/09:50). Detta gjorde det möjligt för konstnärlig utbildning på forskarnivå att vidareutvecklas utifrån sina egna villkor, angreppssätt och metoder. Flera satsningar på konstnärlig forskning har också genomförts, Vetenskapsrådet har till exempel fått i uppdrag att initiera och stödja satsningar på konstnärlig forskning genom projektstöd (från 2003) samt att inrätta en särskild kommitté för konstnärlig forskning.²²

19 SCB och UKÄ. *Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011* (reviderad 2016). <http://www.scb.se/contentassets/10054f2ef27c437884e8cdeod38b9cc4/standard-for-svensk-indelning-av-forskningsamnen-2011-uppdaterad-aug-2016.pdf>.

20 Vetenskapsrådet, *Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige – FOKUS. Redovisning av ett regeringsuppdrag rörande modell för resursfördelning till universitet och högskolor innefattande sakkunniggranskning av forskningens kvalitet och relevans*, 2014.

21 För en diskussion kring kvalitetssäkring av tvär- och mångvetenskapliga forskningsämnen se exempelvis remissvar på Vetenskapsrådets FOKUS-förslag från Blekinge tekniska högskola dnr. 1.5.1-0225-2015, FORTE (inget eget dnr), Högskolan Borås dnr. 619-15, Högskolan Väst dnr. 2015/1231 A 15, Karolinska Institutet dnr. 1-665/2015, Linköpings universitet dnr. LIU-2015-01780, Lunds universitet dnr. V2015/1700.

22 Regeringens proposition 2008/09:50, *Ett lyft för forskning och innovation*, Vetenskapsrådet, *Kontext – kvalitet – kontinuitet, Utvärdering av Vetenskapsrådets anslag till konstnärlig forskning och utveckling*

Vetenskapsrådet genomförde en utvärdering av konstnärlig forskning under 2007 där bedömningen grundades på dokumentation (skrifter, uppsatser, preliminära slutrapporter), självvärderingar och platsbesök. I rapporten framkom bland annat att kvalitetssäkring av konstnärlig forskning var resultat av självvärdering, reflektion och kollegiala bedömningar, vars uppgift det var att diskutera och kritisera ett projekt i dess planerings-, pilot- och slutfas. Konstnärlig forskning i Sverige har generellt sett en mycket stark internationell ställning och bedrivs vid flera universitet, högskolor och konstnärliga högskolor. I de flesta länder ingår konstnärlig forskning i humaniora och klassificeras ofta som forskning om konst.²³ Då förutsättningar och processer för konstnärlig forskning skiljer sig från forskning som vilar på vetenskaplig grund är det viktigt att hänsyn tas till detta i den kvalitetssäkring som sker. En medvetenhet om detta är viktig i granskningen av lärosätenas kvalitetssäkringsprocesser.²⁴

Lärosätenas egeninitierade granskningar av forskningskvalitet

För att få en bredare och djupare kännedom om hur kvalitetssäkring av forskning är organiserad och utförs vid svenska lärosäten idag har UKÄ bjudit in ledningen vid samtliga universitet och högskolor till enskilda samtal. Dessa samtal har ibland kompletterats med skriftlig information tillhandahållen av lärosätena själva. Samtalen har genomförts i form av semistrukturerade intervjuer och berört såväl forskningens kvalitetssäkring idag som förväntningar och farhågor avseende UKÄ:s nya uppdrag att kvalitetssäkra forskning.

Av de enskilda mötena kan konstateras att det finns en stor variation i hur kvalitetssäkring av forskning ser ut idag vid svenska lärosäten. Samtliga UKÄ talat med poängterar dock vikten av den kontinuerliga kvalitetssäkring som finns inbyggd i forskningen via olika peer-reviewprocesser i ansökning av externa forskningsmedel, genom handledning av doktorander, i den granskning som sker vid det högre seminariet och vid disputationer, i samband med publicering av artiklar och vid rekrytering till akademiska tjänster och bedömning av docent- och professorskompetens. Denna ständigt pågående kvalitetssäkring beskrivs på ett relativt likartat sätt för forskning som vilar på vetenskaplig grund oavsett lärosäte och forskningsämnesområde. För den forskning som vilar på konstnärlig grund beskrivs dock andra bedömningsprocesser genom peers för att presentera resultat och produktioner genom exempelvis utställningar, sceniska gestaltningar och konserter.

2001–2005, 2007.

23 Vetenskapsrådet, *Kontext – kvalitet – kontinuitet, Utvärdering av Vetenskapsrådets anslag till konstnärlig forskning och utveckling 2001–2005, 2007.*

24 För en diskussion kring kvalitetssäkring av konstnärlig forskning se exempelvis remissvar på Vetenskapsrådets FOKUS-förslag från Kontext (inget eget dnr.) och Konstfack dnr. KF2015/Vo1/56.

Den stora variation som finns mellan olika lärosäten avseende forskningens kvalitetssäkring gäller därmed inte de ständigt pågående granskningsprocesser som sker i produktionen av ny forskningsbaserad kunskap. Istället handlar skillnaderna om *hur* lärosätena fångar upp och använder resultaten av dessa processer strategiskt och kvalitetsutvecklande. Vissa lärosäten (särskilt större universitet med flera fakulteter) delegerar kvalitetsansvaret för forskning för att möjliggöra anpassningar till skilda forskningsämnesområden. Detta innebär att lärosätet centralt kontrollerar att kvalitetssäkring sker, men att ansvaret för hur detta sker är delegerat. Mindre högskolor och fackhögskolor beskriver i högre utsträckning centraliserade kvalitetssäkringsprocesser. Flera lärosäten påtalar också att större miljösatningar såsom exempelvis Strategiska forskningsområden och KK-miljöer varit drivande för att skapa en systematisk struktur för uppföljning och kvalitetssäkring av forskning.

De flesta lärosäten gör någon form av indikatoruppföljning (bibliometri och externa medel) av den forskning som bedrivs. Detta sker oftast årsvis och flera lärosäten anpassar indikatorerna till forskningsämnesområde främst genom den norska listan.²⁵ Indikatorerna används vanligtvis för att omfördela medel mellan institutioner. De flesta UKÄ har talat med menar att indikatorerna är användbara så länge de inte används för jämförelser mellan olika forskningsämnesområden, då såväl villkor för att bedriva forskning som publikationsmönster skiljer sig åt. Vidare menar de flesta att även om indikatorerna säger något om forskningens kvalitet så är de inte tillräckliga i sig utan behöver analyseras, kontextualiseras och kompletteras med andra typer av underlag för att med högre precision avgöra kvaliteten på den forskning som bedrivs.

Ungefär hälften av alla lärosäten i Sverige har genomfört en eller flera peer-reviewbaserade granskningar av den samlade forskningen. Ytterligare en handfull lärosäten planerar att genomföra sådana granskningar under 2018. Granskningarna har haft en likartad form och genomförts med hjälp av internationella bedömningspaneler och haft självvärdering, platsbesök och kvantitativa indikatorer som bedömningsunderlag. Syftet med granskningarna har dock skiljt sig åt och det finns en trend att gå från utvärderingar som beskriver tillstånd (resultat) till att gå mot processutvärderingar med ett tydligare uttalat framtidsfokus och fokus på forskningens förutsättningar. En del lärosäten har även genomfört granskningar av administration och forskningsstöd.

De lärosäten som genomfört större forskningsutvärderingar menar att granskningarna har varit kvalitetsfrämjande. Särskilt framhålls arbetet med självvärderingen som något som bidragit till viktiga diskussioner kring kvalitet och hur goda förutsättningar för forskning kan skapas. Granskningarna har vanligtvis lett till en omfördelning av resurser,

---

²⁵ Den norska listan är en alternativ bibliometrisk modell som tar hänsyn till både publiceringsvolym och publiceringskanal, vilket ger den en större täckningsgrad än traditionella citeringsdatabaser.

oftast som en belöning till starka forskningsmiljöer men ibland också som ett sätt att stötta mindre mogna men strategiskt viktiga miljöer. Ibland har granskningsresultaten lett till organisatoriska förändringar. Trots detta vittnar flera lärosäten om svårigheterna i att omsätta granskningsresultaten till faktiska kvalitetshöjande åtgärder.

Vad gäller samverkan framhölls i samtalen med UKÄ att detta är en viktig uppgift som bör vara integrerad i både utbildning och forskning. Detta gör även att flertalet ställer sig positiva till en integrerad granskning av utbildning/forskning/samverkan. Detta ligger också i linje med svaren på Vinnovas remiss om samverkan. Samtidigt påpekas svårigheter med att mäta kvalitet i samverkansmönster med hjälp av kvantitativa indikatorer. Samverkan sker i många olika former och behöver därför beskrivas och utvärderas på olika sätt. Flera framhåller dock fallstudier som ett sätt att sprida goda exempel. Vid de samtal UKÄ hållit med ledning vid universitet och högskolor framhölls vidare vikten av att problematisera och vidga synen på nyttiggörande utifrån lärosätenas olika profiler och olika forskningsämnesområden. Flera diskussioner har även rört tidshorisonter för nyttiggörande. Det har påpekats att det kan ta lång tid innan resultat från grundforskning omsätts i tillämpning och att granskningar av samverkan och nyttiggörande måste ta hänsyn till detta.²⁶

Frågor ställdes också kring möjligheten att inom ramarna för komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete granska såväl utbildning som forskning. Responsen på detta förslag var i huvudsak positiv, men några poängterade att en sådan integrering inte bör ske för snabbt. Tid bör ges för lärosätena att bygga upp robusta system för forskningens kvalitetssäkring innan dessa kan granskas av UKÄ. Vidare framhölls vikten av att UKÄ:s granskningar inte blir för omfattande eller sker för ofta samt att det inte sker en överlappning mellan olika komponenter i kvalitetssäkringssystemet. Flera påpekade också att det, om kvalitetssäkring av utbildning och forskning granskas vid samma tillfälle, är viktigt att hitta en balans mellan dessa delar i granskningen och att lärosätena behöver få återkoppling på båda delarna då kvalitetssystem för utbildning och forskning vanligtvis skiljer sig åt. Man menade också att det är viktigt med en granskningsmodell som inte är för styrande och som tar hänsyn till olikheter inte minst mellan olika forskningsämnesområden.

---

²⁶ Vinnova, *Metoder och kriterier för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan med omgivande samhälle*, 2017. Se remissvar från exempelvis Blekinge tekniska högskola, dnr. BTH 1-5-1-0044-2017, Chalmers tekniska högskola (saknar eget dnr.), Göteborgs universitet, dnr. VR2017/12, Linköpings universitet, dnr. LiU-2017-0074, Lund universitet dnr. 2017/181, Malmö universitet (dåvarande Malmö högskola) dnr. 1.2-2017/60, Södertörns högskola dnr. 449/1.5.1/2017, Umeå universitet dnr. FS1.5-233-17, Örebro universitet, dnr. ORU1.6-00601/2017.

UKÄ:s granskningar av forskningens kvalitetssäkring behöver även ta hänsyn till lärosätenas profilering och olikheter i förutsättningar för forskning (exempelvis avseende skillnader i de direkta statsanslagens storlek).²⁷

Ytterligare en viktig synpunkt som framfördes vid samtalen var att resultaten från UKÄ:s granskningar måste kunna användas för kvalitetsutveckling vid lärosätena. Vad gäller rollfördelning ser man gärna att UKÄ är ett stöd för sektorn bland annat genom att sprida kunskap om goda exempel. Majoriteten framhöll att det är viktigt att lärosätena även framöver har ett ägandeskap avseende den egna forskningens kvalitetssäkring och kan utforma forskningsutvärderingar efter egna behov och ändamål. Vidare framhölls vikten av framförhållning och transparens i UKÄ:s granskningar och att systemet omfattar samtliga lärosäten och inte enbart dem med staten som huvudman. Det finns också en tydlig konsensus avseende uppdragets fokus på lärosätenas kvalitetssäkringsarbete (snarare än forskningskvalitet per se) och några poängterade vikten av att UKÄ granskar hur lärosätenas förbättringscykel på central nivå fungerar och inte verksamheten i sig.²⁸ Avslutningsvis poängterades att kvalitetssäkring av forskning skiljer sig från kvalitetssäkring av utbildning. Hänsyn till detta måste tas i utarbetandet av en metod för att kvalitetssäkra forskning.

---

²⁷ Liknande synpunkter framfördes också som reaktion på Vetenskapsrådets rapport *Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige – Fokus. Redovisning av ett regeringsuppdrag rörande modell för resursfördelning till universitet och högskolor innefattande sakkunniggranskning av forskningens kvalitet och relevans*, 2014. Se remissvar från exempelvis Högskolan i Halmstad R2015/64, Högskolan i Gävle dnr. HIG-STYR 2015/105 och Högskolan i Skövde, dnr. HS 2015/796.

²⁸ Dessa synpunkter ligger i linje med de remissvar som inlämnades på Vetenskapsrådet rapport *Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige – Fokus. Redovisning av ett regeringsuppdrag rörande modell för resursfördelning till universitet och högskolor innefattande sakkunniggranskning av forskningens kvalitet och relevans*, 2014. Se exempelvis remissvar från Göteborgs universitet dnr. V2015/109, Karlstad universitet dnr. C2015/655, Kungl. Tekniska Högskolan dnr. V2015/0717, Konstex (inget eget dnr.), Stockholms universitet dnr. SU FV-1.1.3-3225-15, Umeå universitet dnr. FS 1.5-1541-15, Uppsala universitet dnr. UFV 2015/1457, Örebro universitet dnr. ORU 1.6-04377/2015.

Utgångspunkter för kvalitetssäkring av forskning

I kapitlet nedan följer en redogörelse av de utgångspunkter som använts i uppdraget att kvalitetssäkra forskning. Kapitlet inleds med en redovisning av de krav som ställs avseende forskning i högskolelag (SFS 1992:1434) och högskoleförordning (1993:100) på universitet och högskolor med staten som huvudman. Därefter följer en redogörelse och diskussion kring det regelverk som styr lärosäten med enskild huvudman vad gäller forskning samt det förslag till lagändring avseende oredlighet i forskning som är under behandling. Efter detta följer en internationell utblick och jämförelse av forskningens kvalitetssäkring i olika europeiska länder. Kapitlet avslutas med en diskussion kring några av de internationella principer som finns avseende forskningens kvalitetssäkring.

Den svenska lagstiftningen

Nedan följer en redogörelse för de lagstadgade krav som finns avseende forskning på universitet och högskolor med staten som huvudman samt en diskussion kring hur forskningsverksamheten är reglerad vid enskilda högskolor. En diskussion förs också kring förslaget för nyordning avseende oredlighet i forskning samt behov av en samlad lagstiftning inom området.

Universitet och högskolor med staten som huvudman

Den verksamhet som bedrivs vid statliga universitet och högskolor regleras genom högskolelagen och högskoleförordningen. I dem finns bestämmelser avseende den forskning som bedrivs vid universitet och högskolor som har staten som huvudman. Kraven i högskolelag och högskoleförordning utgör en viktig utgångspunkt i de kvalitetsgranskningar som genomförs av UKÄ. Detta gäller i nuläget granskningar inom det nationella kvalitetssäkringssystemets samtliga komponenter. Även i ett utökat kvalitetssäkringssystem, som inkluderar både utbildning och forskning, bör kraven i högskolelag och högskoleförordning utgöra en central utgångspunkt. Därför är det viktigt att klargöra vilka lagkrav som finns avseende den forskningsverksamhet som bedrivs vid svenska lärosäten. Avsnittet nedan inleds med en redogörelse av vad som reglerats i lag avseende forskning. Därefter följer en redogörelse av vad som sägs mer allmänt om högskolans verksamhet, inom vilken forskningen utgör en betydelsefull del. De lagparagrafer som finns i högskolelagen och högskoleförordningen avseende forskning finns återgivna i sin helhet i bilaga 3.

I de inledande bestämmelserna till högskolelagen framgår att verksamheten vid universitet och högskolor ska bedrivas så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning samt att verksamheten ska avpassas så att hög kvalitet nås. All utbildning ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet, samt på (konstnärlig) forskning och utvecklingsarbete. De tillgängliga resurserna ska utnyttjas effektivt och kvalitetsarbetet som bedrivs ska vara en gemensam angelägenhet för personal och studenter.²⁹

Som allmänna principer för forskningen gäller att forskningsproblem fritt får väljas, forskningsmetoder fritt får utvecklas och att forskningsresultat fritt får publiceras. I högskolornas verksamhet ska vetenskapens trovärdighet och god forskningssed värnas. Av högskoleförordningen framgår att en högskola, som genom en anmälan eller på något annat sätt får kännedom om en misstanke om oredlighet i forskning, konstnärlig forskning eller utvecklingsarbete vid högskolan, ska utreda misstankarna. Högskolan får under pågående utredning hämta in ett yttrande från expertgruppen för oredlighet i forskning hos Centrala etikprövningsnämnden. Om den person som väckt frågan om misstanke om oredlighet, eller den person som misstanken rikts mot, begär det, ska högskolan inhämta ett sådant yttrande. Något yttrande behöver dock inte inhämtas, om högskolan bedömer det som uppenbart obehövt.³⁰

I högskolelagen finns även krav som omfattar högskolornas verksamhet som helhet. Dessa krav omfattar den forskning som bedrivs då forskningen är en central del av högskolans verksamhet. Av högskolelagen framgår att det i högskolans uppgift ingår att samverka med det omgivande samhället, att informera om verksamheten och att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Högskolan ska i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa. Högskolan bör också i sin verksamhet främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden samt ska aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan. Vidare ska jämställdhet mellan kvinnor och män alltid främjas och iakttas i verksamheten.³¹

Utöver dessa bestämmelser som rör högskolans verksamhet finns också lagrum som rör högskolans organisation. Av detta framgår att beslut som kräver en bedömning av organisation av, eller kvalitet i, forskningen ska fattas av personer med vetenskaplig eller konstnärlig kompetens. Även avseende lärares bisysslor finns bestämmelser. Av dessa framgår att en lärare vid en högskola vid sidan av sin anställning som lärare får

²⁹ Det som sägs rör universitet och högskolor med staten som huvudman. *Högskolelag* (SFS 1992:1434), 1 kap. Inledande bestämmelser, 2§, 3§, 4§.

³⁰ *Högskolelag* (SFS 1992:1434), 1 kap. Inledande bestämmelser, 3a§, 6§. *Högskoleförordningen* (SFS 1993:100) 1 kap. Allmänna bestämmelser, 16§.

³¹ *Högskolelag* (SFS 1992:1434), 1 kap. Inledande bestämmelser, 2§, 5§.

ha anställning eller uppdrag eller utöva verksamhet som avser forskning eller utvecklingsarbete inom anställningens ämnesområde, om läraren därigenom inte skadar allmänhetens förtroende för högskolan. En sådan bisyssla ska hållas klart åtskild från lärarens arbete inom ramen för anställningen. Av högskoleförordningen framgår vidare att en högskola på lämpligt sätt ska informera sina lärare om vilka bisysslor som inte är förenliga med bestämmelser i högskolelagen.³²

Enskilda utbildningsanordnare

De krav som återgetts ovan gäller universitet och högskolor som har staten som huvudman. Utbildning vid lärosäten med enskild huvudman regleras i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina. Däremot omfattas dessa högskolor inte av lagkraven på den forskningsverksamhet som bedrivs. I vissa fall finns det enskilda avtal som reglerar forskningsverksamheten vid dessa högskolor. Noteras kan dock att av de, sammanlagt 17, högskolor med enskild huvudman som finns i Sverige idag, är det endast 6 som har gällande avtal med staten.³³ En genomgång av dessa avtal visar att flera saknar en reglering av forskningsverksamheten, alternativt är de krav som ställs avseende forskning så allmänt formulerade att de enbart omfattar delar av de krav som ställs på universitet och högskolor med staten som huvudman. Istället regleras forskningsverksamheten vid dessa högskolor av lärosätena själva genom interna regelverk och riktlinjer.³⁴ UKÄ menar att det bör utredas vidare huruvida de krav i högskolelag och högskoleförordning som reglerar forskning vid lärosäten med staten som huvudman även bör omfatta enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examina.

Oredlighet i forskning

En mer enhetlig lagstiftning ligger i linje med slutsatser i Oredlighetsutredningen (U2015:07), där utredaren slår fast att samma lagkrav bör gälla samtliga högskolor med examensrätt oavsett huvudmannaskap.³⁵ Noteras bör dock att Oredlighetsutredningen i sitt förslag om lagändring enbart fokuserar på de delar av lag och förordning som rör oredlighet (definierat som fabricering, förfalskning och plagiering). Andra delar i lag och förordning som rör forskningens

³² Om den bedömning som avses i första stycket ska göras av en grupp av personer, ska majoriteten av personerna i gruppen ha vetenskaplig eller konstnärlig kompetens. Styrelsen får dock besluta att en sådan majoritet inte behövs om det finns särskilda skäl. *Högskolelag* (SFS 1992:1434), 2 kap. De statliga högskolornas organisation, 6§. *Högskolelag* (SFS 1992:1434), 3 kap. Professorer och andra lärare, 7§. *Högskoleförordningen* (SFS 1993:100), 4 kap. Lärare, bisysslor, 14§.

³³ Följande lärosäten har gällande avtal med staten: Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm, Johannelunds teologiska högskola, Teologiska högskolan Stockholm, Örebro teologiska högskola.

³⁴ Följande lärosäten, varav flera bedriver egen forskningsverksamhet, saknar gällande avtal med staten: Ericastiftelsen, Ersta Sköndal Bräcke högskola, Evidens AB, Gammelkroppa skogsskola, Newmaninstitutet, Röda Korsets högskola, Sophiahemmets högskola, Stockholms Musikpedagogiska Institut, Svenska institutet för kognitiv psykoterapi, Skandinavien akademi för psykoterapiutveckling, Beckmans designhögskola.

³⁵ *Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning*, SOU 2017:10, s. 34, 159f.

kvalitet och nytta berörs inte i utredningen och det förslag om att främja god forskningssed vid statliga lärosäten som utredningen lägger fram omfattar inte enskilda högskolor.³⁶

Förslaget från Oredlighetsutredningen innebär dock att forskningsverksamheten vid högskolor med enskild huvudman omfattas av delar av de krav som ställs på högskolor med statligt huvudmannaskap. UKÄ ser positivt på att enskilda utbildningsanordnare på detta sätt inkluderas i lagstiftningen. Av remissvaren till utredningen framgår också att flera enskilda högskolor välkomnar en mer inkluderande lagstiftning på området.³⁷ Detta bekräftades även vid de samtal med enskilda utbildningsanordnare som UKÄ bjudit in till. Noteras kan dock att konstnärlig forskning, till skillnad från idag, inte inkluderats i det framlagda förslaget.³⁸ Av remissvaren från de konstnärliga högskolorna framkommer önskemål om att även framgent inkludera den konstnärliga forskningen i lagstiftningen kring oredlighet i forskning.³⁹ UKÄ menar att det bör övervägas om konstnärlig forskning även fortsättningsvis ska omfattas av samma lagkrav som forskning som vilar på vetenskaplig grund. UKÄ menar vidare att det är viktigt att den främjande uppgift Oredlighetsutredningen föreslår för den nya nämndmyndigheten (att årligen följa upp hur lärosäten med staten som huvudman arbetar för att främja god forskningssed) avgränsas mot UKÄ:s uppdrag att kvalitetssäkra forskning så att risken för dubbla granskningar minskar.

Sammanfattningsvis kan konstateras att forskningsverksamheten vid svenska lärosäten idag är mindre reglerad i lag och förordning än utbildningsverksamheten. Den reglering som trots allt finns omfattar vidare enbart delar av högskolesektorn då lärosäten med enskilt huvudmannaskap inte inkluderas. Om det nya förslaget från Oredlighetsutredningen genomförs kommer enskilda högskolor att omfattas av den nya ordningen för hantering av oredlighet, vilket är positivt. Övriga delar som reglerar forskningsverksamheten kommer dock inte heller framöver att omfatta enskilda högskolor enligt förslaget. Vidare innebär det nya förslaget att konstnärlig forskning (till skillnad från idag) inte inkluderas i de delar av lag och förordning som rör oredlighet. UKÄ ser behov av att ytterligare utreda frågan om en samlad lagstiftning där den forskning som bedrivs vid svenska lärosäten omfattas av samma lagkrav oavsett huvudmannaskap och oavsett om den vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund.

---

³⁶ *Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning*, SOU 2017:10, s. 240ff.

³⁷ Chalmers tekniska högskola, dnr. C2017-0728, Sophiahemmets högskola, inget eget dnr, Ersta Sköndal Bräcke högskola, inget eget dnr, Högskolan i Jönköping, inget eget dnr. Även SUHF, dnr. 0035-17 och SULF, inget eget dnr, ställer sig bakom förslaget.

³⁸ *Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning*, SOU 2017:10.

³⁹ Se remissvar från Konstfack, dnr. KF2017V01/27, Kungl. Konsthögskolan, DNR. 1.3-68-2017, Stockholms konstnärliga högskola, dnr. SKH2017/395/1.3.3, Kungl. Musikhögskolan, dnr. 17/378.

Internationella principer för kvalitetssäkring av forskning

Utöver de nationella principer i lag och förordning och politiska direktiv som återgetts ovan har en utredning gjorts avseende internationella principer för och exempel på kvalitetssäkring av forskning. Nedan följer en redogörelse av dessa.

Nationella kvalitetssäkringssystem av forskning i Europa

Det finns idag inga allmänt vedertagna internationella principer för kvalitetssäkring av forskning inom det europeiska området på motsvarande sätt som *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)* fungerar för kvalitetssäkring av lärande och undervisning. Vidare saknas exempel på länder som genomför specifika utvärderingar av forskningens kvalitetssäkring i sig. Dock finns exempel på länder där granskning av processer för kvalitetssäkring av forskning ingår som en del av utvärdering av forskning. Vetenskapsrådet har i sin rapport *Kartläggning av olika nationella system för utvärdering av forskningens kvalitet* gjort en gedigen genomgång och analys av ett antal länder där nationella kvalitetsgranskningar av forskningens kvalitet vid universitet och högskolor genomförs: Storbritannien, Norge, Danmark, Finland, Australien, Nya Zeeland, Italien, Flandern (norra Belgien) och Nederländerna. Av dessa länder är det främst i Nederländerna som kvalitetssäkring av forskning har en egen definierad del i utvärderingen av forskningens kvalitet.⁴⁰

Bakgrund

Nationella granskningar av forskningens kvalitet vid universitet och högskolor genomförs i många länder. Storbritannien har genomfört forskningsutvärderingar sedan 1986 genom Research Excellence Framework (REF)⁴¹ och i Nederländerna används Standard Evaluation Protocol (SEP)⁴² i samma syfte. I Australien utvärderar man forskning genom Excellence in Research Australia (ERA)⁴³ och i Frankrike är det High Council for the Evaluation of Research and Higher Education (HCERES)⁴⁴ som genomför sådana utvärderingar. HCERES utvärderingar innehåller delar som berör kvalitetssäkring av forskning och detta ingår

⁴⁰ Vetenskapsrådet, *Kartläggning av olika nationella system för utvärdering av forskningens kvalitet. Förstudie inför regeringsuppdraget*, 2013.

⁴¹ <http://www.hefce.ac.uk/rsrch/ref2021/>.

⁴² Association of Universities in the Netherlands (VSNU), the Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO), and the Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW), Standard Evaluation Protocol 2015-2021. Amended version, 2016.

⁴³ <http://www.arc.gov.au/era-2018>.

⁴⁴ <http://www.hceres.fr/>.

även i ackreditering av lärosäten i Schweiz.⁴⁵ På Island genomförs kvalitetsutvärderingar på ämnesnivå där forskning och forskningsledning inkluderas i bedömningen vid ackreditering av lärosäten.⁴⁶ I Estland finns ett likande system där lärosätena genomgår ackreditering vart sjunde år. Ackrediteringen är en extern utvärdering som genomförs av Estonian Quality Agency for Higher and Vocational Education (EKKA). I ackrediteringen ingår en granskning av ledning, administration, utbildningens resultat och forskningens kvalitet och effektivitet, samt utbildnings- och forskningsmiljö.⁴⁷

Samtliga dessa utvärderingar utgår från en metod som bygger på kollegial bedömning av kvalitativa och kvantitativa underlag. Dessa kompletteras med självvärderingar och bibliometriska analyser och, i vissa fall, platsbesök. För de utvärderingar där en bedömning av forskningens genomslag utanför akademien (s.k. societal impact) ingår används ofta fallstudier som underlag. Ofta är det en myndighet som inte är forskningsråd som genomför utvärderingarna. Den vanligaste modellen är utvärdering på lärosätetsnivå utifrån olika ämnesområden, men indelningen av forskningsämnen skiljer sig åt mellan olika länder.⁴⁸

Kvalitetssäkring av forskning i Nederländerna

Nederländerna är det europeiska land som på tydligast sätt inkluderat forskningens kvalitetssäkring i det nationella systemet för granskning av forskningens kvalitet. I Nederländerna är det universitetens eget ansvar att genomföra kvalitetsutvärderingar utifrån *The Standard Evaluation Protocol* (SEP).⁴⁹ Inom en sexårsperiod ska all forskning vid ett lärosäte kvalitetssäkras. All forskning behöver dock inte granskas vid samma tillfälle. Den första versionen av detta protokoll skapades 1993 och SEP har sedan dess utvecklats och reviderats vid ett antal tillfällen, senast 2016. The Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO), The Royal Netherlands Academy of Arts and Science (KNAW) och VSNU (representerar alla forskningsuniversitetet, motsvarar svenska SUHF) har gemensamt kommit överens om SEP som kan jämföras med ESG del 1 och enligt vilket alla utvärderingar görs. KNAW och NWO ansvarar för att utvärdera sina forskningsinstitut på samma sätt som lärosätena. Ofta läggs genomförandet av utvärderingen ut på den oberoende organisationen Quality Assurance Netherlands Universities (QANU).⁵⁰

---

45 Swiss Agency of Accreditation and Quality Assurance, AAQ, *Institutional accreditation*. Documentation 01.01.2016, s. 27.

46 *Quality Enhancement handbook for Icelandic Higher Education*, 2nd Edition, Launch Version March 14, 2017, s.23.

47 *Factsheet: Higher Education Estonia* ENIC/NARIC 2017.

48 Vetenskapsrådet, *Kartläggning av olika nationella system för utvärdering av forskningens kvalitet – förstudie inför regeringsuppdraget*, 2013.

49 Association of Universities in the Netherlands (VSNU), the Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO), and the Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW), *Standard Evaluation Protocol 2015-2021*. Amended version, 2016.

50 Vetenskapsrådet, *Kvalitetsutvärdering av forskning i Nederländerna-rapport från studiebesök i oktober 2013 för projektet FOKUS*, 2013.

Vad som utgör en utvärderingsenhet avgörs av lärosätena själva utifrån ett antal kriterier.⁵¹ Det finns också möjlighet för flera lärosäten att gå samman och genomföra nationella forskningsämnesbaserade utvärderingar. Cirka 150-200 enheter utvärderas varje år. Det som utvärderas är kvaliteten på den forskning som bedrivits under de senaste sex åren och den utvärderade enhetens strategier och mål för den kommande sexårsperioden. Panelen utvärderar forskningsenheten och bedömningen sker utifrån tre kriterier: forskningens kvalitet, forskningens samhällsrelevans och forskningens livskraft (*viability*) det vill säga i vilket utsträckning den utvärderade enheten är rustad att möta framtida utmaningar. Bedömningen sker enligt en fyrgradig skala där det högsta omdömet är "världsledande". Förutom dessa tre kriterier ska varje utvärderingsenhet bedömas utifrån ytterligare minst tre aspekter: forskarutbildning, god forskningssed och mångfald.⁵²

Utifrån kriterierna gör panelen en bedömning. Denna förhålls till den utvärderade forskningsenhetens mål och strategi samt till en internationell kontext. Panelen formulerar tydliga rekommendationer till utvärderingsenheten. Såväl omdöme som rekommendationer behandlas av styrelsen vid det utvärderade lärosätet. Styrelsen tar ställning till utvärderingsresultatet och tydliggör vilka åtgärder utvärderingen planeras föranleda. Dessa åtgärder ska följas upp av lärosätet på en regelbunden basis och lärosätets förbättringsarbete utgör föremål för granskning vid nästa utvärderingstillfälle.⁵³

SEP fungerar som ett ramverk och går att använda på olika forskningsämnesområden genom att det är möjligt att anpassa indikatorerna till den typ av forskning som granskas. Detta har underlättat användningen av en SEP i den interna kvalitetssäkringen vid lärosätena och ökat jämförbarheten av granskningsresultaten mellan olika lärosäten.⁵⁴

---

51 A) Enheten måste ha en egen forskningsstrategi och vara av tillräcklig storlek, vilket betyder minst tio heltidsekvivalenter av fast anställd forskande personal, här inkluderas "tenure-track" men inte doktorander och post-docs. Helst utvärderar man större enheter än tio heltidsekvivalenter. B) Forskningsenheten bör ha varit verksam i minst tre år. C) Forskningsenheten bör vara så etablerad både inom och utanför lärosätet att den kan producera ett "benchmark" i sin självvärdering. Helst ska det vara en internationell sådan.

52 Association of Universities in the Netherlands (VSNU), the Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO), and the Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW), *Standard Evaluation Protocol 2015-2021*. Amended version, 2016.

53 Association of Universities in the Netherlands (VSNU), the Netherlands Organisation for Scientific Research (NWO), and the Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW), *Standard Evaluation Protocol 2015-2021*. Amended version, 2016.

54 Se projektet *Quality and relevance in Humanities (QRiH)*. QRiH är ett femårsprojekt som syftar till att se över indikatorer och utvärderingsmetoder för främst humaniora. En webbplats har byggts upp för projektet med hittills framkomna resultat, www.qrih.nl/en. Noteras kan dock att konstnärlig forskning inte ingår i systemet eftersom sådan forskning inte bedrivs vid forskningsuniversitetet i Nederländerna.

Kvalitetssäkring av forskning i de nordiska grannländerna

Även i en nordisk kontext granskas till viss del forskningens kvalitetssäkring inom ramarna för den nationella kvalitetssäkring som genomförs av UKÄ:s systemmyndigheter. Av de nordiska länderna finns det dock inget som har ett kvalitetssäkringssystem för forskningens kvalitetssäkring i sig. Generellt kan sägas att Norge och Danmark genomför ackrediteringar av utbildningar och lärosäten. Kriterierna för ackrediteringen är reglerade i respektive lands lagstiftning och genom olika föreskrifter. Finland och Island genomför både utvärderingar och ackrediteringar utifrån relevant lagrum. Finland har också från och med 2018 ett nytt ramverk för utvärdering inom vilket forskning ingår.

Norge

I Norge genomför NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanning) ackrediteringar på både utbildnings- och lärosätetsnivå och i dessa ingår till viss del även granskning av forskning. Den ackrediteringsverksamhet som NOKUT bedriver är reglerad i norsk lagstiftning med tillhörande föreskrifter. Av dessa framgår att den verksamhet som bedrivs vid norska lärosäten ska hålla hög kvalitet och att det ska finnas en koppling mellan utbildning och forskning/konstnärligt utvecklingsarbete. Vidare ska lärosätena ha en strategi för såväl utbildning som forskning och konstnärlig utvecklingsarbete och andelen lärare med vetenskaplig kompetens ska överskrida en viss procentsats. Vilken denna procentsats är beror på vilken typ av lärosäte eller utbildning som ackrediteras.⁵⁵

NOKUT ansvarar även för att ta fram riktlinjer för kvalitetssäkring vid de ackrediterade lärosätena. I dessa riktlinjer berörs inte forskningens kvalitetssäkring i sig. Dock finns föreskrifter avseende lärosätens kvalitetsarbete, vilket ska förankras i en strategi som täcker alla delar som har betydelse för kvaliteten på studenternas lärande. I detta ryms rimligtvis även forskning exempelvis genom kvalitetssäkring av utbildningarnas forskningsanknytning. Dessutom ska kvalitetsarbetet bidra till att främja en kvalitetskultur bland såväl anställda som studenter. Kvalitetssäkringen genomförs med hjälp av sakkunniggranskning som genomförs av en särskild kommitté utsedd av NOKUT.⁵⁶

Ytterligare en viktig aktör i Norge är Norges forskningsråd som genomför forskningsutvärderingar på såväl forskningsämnes- som lärosätetsnivå. I granskningarna ingår en bedömning av forskningsämnets eller lärosätets förmåga att möta framtida utmaningar, det vill säga huruvida de följer

⁵⁵ Lov om universiteter og høyskoler (LOV-2005-04-01-15), 3.1§, Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften), Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning. Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning, 3.6§, 3.7§, 3.8§, Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning, 2.2§. Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften), 2.2§, 2.3§, 3.1§.

⁵⁶ Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning, 4.1§.

med i samhällsutvecklingen och bejaktar förändring, samt hur samverkan, inom liksom utom akademien, sker. Bedömningen, som också innehåller rekommendationer, publiceras i en rapport.⁵⁷

Danmark

Danmarks ackrediteringsinstitut (AI) genomför i likhet med norska NOKUT ackrediteringar på såväl utbildning- som lärosätetsnivå. På samma sätt som i Norge är ackrediteringarna reglerade i dansk lagstiftning. De granskningar som genomförs på lärosätetsnivå har ett starkt fokus på utbildning. Bedömningen utgår från kriterier avseende lärosätets strategi för kvalitetssäkring, kvalitetssäkringsarbetets ledning och organisation, utbildningarnas koppling till relevant forskning, innehåll och nivå på de utbildningar som erbjuds samt utbildningarnas relevans. Undervisande lärare ska påvisa deltagande i relevanta forskningsmiljöer och de ska använda kunskap och erfarenheter från dessa miljöer i undervisningen.⁵⁸

Kvalitetssäkringen ska genomföras löpande och på ett systematiskt sätt och det ska finnas en koppling mellan mål, resurser, kunskap och uppföljning av lärosätets kvalitetssystem och genomförandet av kvalitetssäkringen. Lärosätets kvalitetssäkringssystem ska organiseras på ett sådant sätt att alla ledningsnivåer kan ta ansvar för kvalitetssäkring av lärosätets utbildningar. Lärosätet ska vidare främja en kvalitetskultur som gör det möjligt att länka samman centrala strategier med lokala processer och akademiska värderingar så att de stöder och höjer kvaliteten och relevansen inom de utbildningar lärosätet erbjuder. Lärosätet ska vidare ha ett system som ger effektiv information som gör det möjligt att förbereda och bearbeta tillförlitliga nyckeltal på löpande basis. Kvalitetssäkringssystemet ska vidare inriktas på utbildningarnas övergripande mål och innehåll samt på hur undervisningen är organiserad och genomförd. Tillämpad och beprövad praxis är viktig för en bedömning av hur väl lärosätets kvalitetssäkringssystem fungerar.⁵⁹

Finland

I Finland har FINEEC (The Finnish Education Evaluation Centre) ansvar för utvärderingar av högre utbildning. Utvärderingarna regleras även i det finländska fallet genom lagstiftning och förordning. Av den finländska universitetslagen framgår att lärosätena själva ska utvärdera utbildning, forskning och konstnärlig verksamhet. Vidare ska lärosätena regelbundet delta i externa utvärderingar av såväl verksamhet som interna system för kvalitetssäkring. Resultatet från dessa granskningar ska offentliggöras. Under nyligen påbörjad utvärderingscykel (2018-2024) har forskningen

⁵⁷ Forskningsrådet, *Policy for Norges forskningsråd 2013-2017*.

⁵⁸ *Lov om akkreditering af videregående uddannelsesinstitutioner*, L nr. 601 af 12/6/2013/ ändrad 2015 (nr 274 af 25/03/2015) och 2017 (LOV nr 1564 af 19/12/2017), *Danmarks Akkrediteringsinstitution, Vejledning om institutionsakkreditering*, 2013, s 8-15.

⁵⁹ *Danmarks Akkrediteringsinstitution, Vejledning om institutionsakkreditering*, 2013, s. 17-21.

kvalitetssäkring getts ett utökat utrymme i jämförelse med tidigare. En ny del som nu ingår i granskningen är forskningens genomslag i samhället och en tydlig strävan att öka användningen av utvärderingsresultaten kan skönjas. Under pågående utvärderingscykel, som tar avstamp i ESG, ökar också fokus på studentcentrerat lärande bland annat genom främjande av flexibla studievägar och en mångsidig och individuell kompetensutveckling.⁶⁰

Sammanlagt fyra områden ingår i de utvärderingar FINEEC genomför. Utifrån området "kompetensskapande högskola" utvärderas lärosätets planering, genomförande, utvärdering och utveckling av utbildning. Vidare granskas utifrån området "en nyskapande högskola med genomslagskraft" ledning av samverkan och genomslagskraft i samhället. Inom detta utvärderas forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet samt konstnärlig verksamhet med genomslagskraft, och byggandet av en verksamhetskultur som främjar genomslagskraft. Det tredje området som ingår är "en utvecklingsorienterad och välmående högskola". Detta område innefattar hur högskolan använder sitt kvalitetssystem i strategiska frågor och strategisk ledning samt hur högskolan använder kvalitetssystemet vid kompetensutveckling för personalen.⁶¹

Det fjärde och sista utvärderingsområdet är "en lärande högskola". Inom detta område väljer lärosätet ut ett område som det vill ha bedömargruppens respons på. I detta kan så kallad benchlearning ingå. Benchlearning innebär att lärosätena ska lära sig god praxis av en annan organisation. Lärosätet väljer ett område för benchlearning och en samarbetspartner tillsammans med vilken detta tillämpas. Inom området benchlearning finns också möjlighet för lärosätena att erhålla en excellenskvalitetsstämpel. För att ett lärosäte ska beviljas en sådan stämpel krävs att benchlearning genomförts med framgång och att lärosätet har vidtagit exceptionellt lyckade utvecklingsåtgärder.⁶²

Utvärderingen av forskningsverksamheten återfinns i första hand avseende genomslag i samhället. Detta tydliggörs i anvisningarna till självvärderingen där lärosätet ombeds beskriva de rutiner som tillämpas för att främja forskningens genomslag i samhället samt värdera hur välfungerande dessa rutiner är. Lärosätet ombeds vidare beskriva hur det följer upp och utvecklar samverkan med samhället samt hur forskningsresultat kommuniceras utanför akademien.⁶³

---

60 *Lagen om nationella centret för utbildningsutvärdering (1295/2013), Statsrådets förordning om Nationella centret för utbildningsutvärdering (1317/2013), Universitetslagen (558/2009), Universitetslagen Finland (558/2009) 11 kap. 87§, Nationella centret för utvärdering, Finland, Auditeringshandbok för högskolorna 2018-2024, s. 8-9.*

61 Nationella centret för utvärdering, Finland, *Auditeringshandbok för högskolorna 2018-2024, s. 7-16.*

62 Nationella centret för utvärdering, Finland, *Auditeringshandbok för högskolorna 2018-2024, s. 8-9.*

63 Nationella centret för utvärdering, Finland, *Auditeringshandbok för högskolorna 2018-2024, s. 18.*

Island

På Island är det Islands vetenskapscentrum, RANNIS, (Rannsóknamiðstöð Íslands), som genomför ackrediteringar och kvalitetsutvärderingar. RANNIS har arbetat fram ett ramverk för kvalitetssäkring, *Quality Enhancement Framework* (QEF). I den nya versionen av detta ramverk ingår en modul som rör forskningens kvalitetssäkring.⁶⁴ Liksom avseende de övriga nordiska länderna sker kvalitetssäkring och ackreditering utifrån relevant lagrum. Den utvärderingscykel som RANNIS har utvecklat börjar med ämnesutvärderingar. Dessa initieras och genomförs av lärosätena själva och inkluderar såväl utbildning som forskning. Resultaten från ämnesutvärderingarna och lärosätets analys av dessa ingår sedan som underlag i de lärosätessgranskningar RANNIS genomför vart sjunde år.⁶⁵

Den modul som utvärderar forskning inom ämnesutvärderingen omfattar fem områden. Det första området rör lärosätets forskningsstrategi och innefattar en bedömning av strategins förankring och hur realistisk den är, samt länkar mellan utbildning och forskning. Dessutom granskas rutiner för uppföljning. Inom det andra området granskas forskningsresultat med fokus på hur resultaten hanteras på ledningsnivå. Ett tredje område för bedömning är den externa forskningsfinansieringen. Inom detta område inryms även finansiering av infrastrukturella satsningar för forskning. Ett fjärde område utgörs av forskningens genomslag i såväl forskningsområdet som i samhället i övrigt. Det femte och sista området fokuserar på så kallad "exceptional blue-skies research". Detta inbegriper nydanande forskning som inte ryms inom traditionella ämnesgränser.⁶⁶

Sammanfattning

Sammanfattningsvis innebär detta att forskningskvalitet och kvalitetssäkring av forskning berörs i de utvärderingar och ackrediteringar som genomförs i de nordiska länderna som beskrivits ovan. Sättet på vilket detta sker och omfattningen varierar dock. I Norge granskas länkar mellan utbildning och forskning samt lärarnas vetenskapliga kompetens. Även i Danmark granskas kopplingar mellan utbildning och forskning samt undervisande lärares förankring i relevanta forskningsmiljöer. I Finland granskas forskningens genomslag i samhället och på Island gör lärosätena egna ämnesutvärderingar avseende såväl utbildning som forskning. I samtliga nordiska länder ingår även en granskning av hur lärosätena hanterar strategiska frågor med bäring på forskningskvalitet.

---

64 Quality Board for Icelandic Higher Education, *The Quality Enhancement Handbook*, 2nd edition, 2017.

65 Higher Education Act No 63/2006 (Högskolelagen no 63/2006, Island), Quality Board for Icelandic Higher Education, *The Quality Enhancement Handbook*, 2nd edition, 2017, s. 8-16

66 Quality Board for Icelandic Higher Education, *The Quality Enhancement Handbook*, 2nd edition, 2017, s. 10-13.

Det finns också andra europeiska exempel på att forskningens kvalitets-säkring ingår som en del i utvärderingen av forskningskvalitet. Exempelvis Frankrike, Nederländerna och Estland genomför forsknings-utvärderingar inom vilka en granskning av forskningens kvalitets-säkring ingår. Utöver dessa nationella exempel på hur forskningens kvalitets-säkring hanteras inom ramarna för olika nationella kvalitets-säkrings-system, finns också internationella överenskommelser avseende forskning och forskningens kvalitets-säkring. Dessa överenskommelser berör dels en global, dels en europeisk nivå. I avsnittet nedan görs en genomgång av några av dessa överenskommelser och en diskussion förs kring hur de kan användas i det fortsatta metodutvecklingsarbetet för att kvalitetssäkra forskning.

Kvalitetssäkring av forskning inom ESG

Det nationella kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning som utarbetats av UKÄ bygger i hög utsträckning på de internationellt accepterade principer för kvalitetssäkring som formulerats i ESG. ESG har som huvudsaklig målsättning att bidra till en gemensam förståelse för kvalitetssäkring som rör lärande och undervisning, att bidra till att bygga upp ett ömsesidigt förtroende samt att underlätta erkännande av examina och utbildningar över nationsgränserna. Standarder och riktlinjer i ESG är utarbetade för att kunna tillämpas i hela Europa oavsett nationella och lokala regelverk, skilda utbildningssystem och förutsättningar i övrigt.

ESG består av tre delar. Den första delen rör hur lärosätena själva arbetar med kvalitetssäkring av sin verksamhet med fokus på utbildning. Den andra delen handlar om den externa granskning lärosätena genomgår av kvalitetssäkringsorganisationer såsom UKÄ och den tredje delen handlar om kvalitetssäkring av de externa granskningsorganen. Det primära fokusområdet för ESG är utbildning, inklusive relevanta kopplingar mellan utbildning, forskning och innovation. Av den första delen av ESG (standard 1.1), som handlar om lärosätenas interna kvalitetssäkringsprocesser, framgår att lärosätena bör ha en kvalitetssäkringspolicy. Denna policy ska vara offentlig och utgöra en del av den strategiska styrningen. Det framgår av riktlinjerna till standarden att kvalitetssäkringspolicyen är effektivast när den avspeglar förhållandet mellan utbildning och forskning. Policyen bör också ta hänsyn till lärosäteskontexten och lärosätets strategiska förhållningssätt. Det framgår vidare att lärosätets kvalitetssäkringspolicy bör stödja akademisk integritet och frihet samt vaksamhet mot fusk.⁶⁷ I denna standard framhävs med andra ord kopplingen mellan utbildning och forskning samt den akademiska friheten. Dessutom poängteras vikten av vaksamhet mot forskningsfusk. I dessa avseenden finns tydliga paralleller till den svenska lagstiftningen inom området.

⁶⁷ UKÄ, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning* ESG, 2015, 1.1, Policy för kvalitetssäkring.

Vidare framgår av standard 1.5 att lärosätena bör tillhandahålla en främjande miljö för lärarna så att dessa kan bedriva sitt arbete på ett effektivt sätt. Miljön bör uppmuntra vetenskaplig aktivitet hos lärarna och stärka länkarna mellan utbildning och forskning.⁶⁸ Även i detta sammanhang framhävs länkarna mellan utbildning och forskning samt vikten av vetenskaplig aktivitet och forskning bland undervisande personal.

På flera ställen i ESG omnämns utbildning ”och övriga aktiviteter” exempelvis då det gäller informationshantering. Av standard 1.7 framgår att lärosätena bör säkerställa att de ”samlar in, analyserar och använder relevant information för en effektiv styrning av sina utbildningar och övriga aktiviteter”. Detta är viktigt för att kunna fatta välgrundade beslut och för att säkert kunna veta vad som fungerar väl och vad som behöver ses över.⁶⁹ Trots att forskning inte berörs explicit i denna standard är det tänkbart att inkludera denna i de övriga aktiviteter som omnämns. Standard 1.8 berör informationsspridning. Där framgår att lärosätena bör publicera information om ”den egna verksamheten”. Informationen bör vara tydlig, korrekt, objektiv, uppdaterad och lättillgänglig. Ett förtydligande görs att dessa krav också omfattar utbildningarna.⁷⁰ Även i detta sammanhang är det möjligt att inkludera den forskning som bedrivs vid lärosätena i det som betecknas som ”den egna verksamheten”. Av Standard 1.9 framgår att lärosätena kontinuerligt bör följa upp och granska utbildningarna. Bland annat bör utbildningarnas innehåll anpassas till den senaste forskningen.⁷¹ Även denna standard berör kopplingar mellan utbildning och forskning och vikten av att lärosätet kvalitetsgranskar dessa länkar.

Sammanfattningsvis kan konstateras att ESG stöder delar av den svenska lagstiftningen inom området framför allt avseende länkar mellan utbildning och forskning, forskningens frihet och vaksamhet mot oredlighet i forskning. Men även om forskning berörs är det tydligt att forskningens kvalitetssäkring främst behandlas indirekt i ESG och då i första hand i relation till utbildning. Detta gör standarder och riktlinjer i ESG otillräckliga att använda som ramverk för att kvalitetssäkra forskning. En utredning har därför gjorts med fokus på andra internationella överenskommelser avseende forskningens kvalitetssäkring, som skulle kunna användas för att komplettera ESG och svensk lagstiftning avseende forskningens kvalitetssäkring. I avsnittet nedan följer en redogörelse av detta.

---

68 UKÄ, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning* ESG, 2015, 1.5, Undervisande personal.

69 UKÄ, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning* ESG, 2015, 1.7, Informationshantering.

70 UKÄ, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning* ESG, 2015, 1.8, Information till allmänheten.

71 UKÄ, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning* ESG, 2015, 1.9, Kontinuerlig uppföljning och regelbunden granskning av utbildningarna.

Andra europeiska överenskommelser om forskning

På europeisk nivå finns ett flertal överenskommelser som rör forskning. Ingen av dessa överenskommelser fokuserar dock på forskningens kvalitetssäkring i sig. Istället syftar överenskommelserna bland annat till att samordna den europeiska forskningspolitiken, att skapa goda arbetsvillkor för forskare samt att främja god forskningssed och motverka forskningsfusk.

Det europeiska forskningsområdet

På samma sätt som Bolognaprocessen och ESG bidragit till att skapa ett gemensamt europeiskt utbildningsområde har EU-kommissionen på forskningssidan strävat efter att skapa ett gemensamt europeiskt forskningsområde. Syftet med detta är att öka rörligheten för forskare inom Europa samt att stärka den europeiska forskningen. Det europeiska forskningsområdet ERA (European Research Area) grundades år 2000 och utöver att stimulera och underlätta rörligheten bland forskare syftar ERA också till att främja samarbeten inom forskning samt att samordna nationella forskningssatsningar och strategier på EU-nivå.⁷²

Flera av områdena inom ERA rör forskningsfinansiering snarare än forskningskvalitet eller kvalitetssäkring. I några avseenden finns dock en överensstämmelse mellan de prioriterade områdena inom ERA och den svenska lagstiftningen. Det rör främst frågor om jämställdhet och jämställdhetsintegrering inom forskningen och i viss mån frågor som rör tillgång till och överföring av vetenskaplig kunskap samt internationellt samarbete. Överensstämmelsen blir, av naturliga skäl, starkare om ERA förhålls till forskningspolitiken och de forskningspolitiska målen. Sammanfattningsvis kan dock konstateras att trots att målsättningar och prioriteringar inom ERA i vissa fall sammanfaller med svensk lagstiftning och trots att det finns tydliga paralleller till svensk forskningspolitik kan ERA inte på ett enkelt vis användas som utgångspunkt i uppdraget att kvalitetssäkra forskning.

En europeisk arbetsmarknad för forskare

Nära kopplade till ERA finns två policydokument med bäring på uppdraget att kvalitetssäkra forskning *Den europeiska stadgan för forskare och Riktlinjer för rekrytering av forskare (The European charter for researchers and The code of conduct for the recruitment of researchers)* hädanefter refererade till som Charter & Code. Charter & Code syftar till att bidra till utvecklingen av en attraktiv, öppen och hållbar europeisk arbetsmarknad för forskare. Målet är att skapa ramvillkor som gör det möjligt att rekrytera och behålla framstående forskare i miljöer som främjar resultat och produktivitet (av hög kvalitet). Charter & Code

⁷² http://ec.europa.eu/research/era/index_en.htm. Se även *European Research Area, Progress report 2016, Report from the commission*, EUR 28430 EN.

innehåller rekommendationer på tre nivåer: på nationell nivå till medlemsländerna, på lärosätetsnivå (till arbetsgivare och forskningsfinansiärer) samt på individnivå till enskilda forskare.⁷³

Rekommendationerna till medlemsländerna och lärosätena har starka beröringspunkter och handlar om forskningens *förutsättningar*. Detta innebär bland annat att lärosätena genom att följa rekommendationerna ska kunna utveckla och bibehålla stimulerande och stöttande forsknings- och arbetsmiljöer för forskare. I detta ingår att kunna erbjuda en god forskarutbildning, en adekvat infrastruktur för forskning, karriärstöd för forskare, öppna och transparenta rekryteringsprocesser, erkännande av meriter och en bejakande inställning till alla former av mobilitet. Dessutom ingår att främja goda arbetsvillkor för forskare bland annat genom att kunna erbjuda fasta anställningsformer och genom att forskare omfattas av generösa sociala förmåner.⁷⁴ Rekommendationerna handlar på olika sätt om att skapa goda och trygga villkor för att bedriva forskning. Däremot berörs inte principer för hur forskningen ska genomföras eller hur resultaten ska kvalitetssäkras.

Detta behandlas istället i de rekommendationer som vänder sig till enskilda forskare. Rekommendationerna till forskare handlar om forskningens *genomförande och resultat* exempelvis genom forskarens upprätthållande av centrala principer för forskningens frihet, ett forskningsetiskt förhållningssätt, iakttagande av god forskningssed, ett professionellt ansvarstagande och utveckling samt ett professionellt förhållningssätt. Dessutom betonas vikten av forskarens ansvarsskyldighet gentemot finansiärer och samhället i stort, betydelsen av att sprida forskningsresultat utanför vetenskapssamhället samt principer för att upprätthålla gott handledarskap och mentorskap för yngre forskare.⁷⁵

Det finns tydliga paralleller mellan de rekommendationer som berör den nationella nivån och de som berör lärosätena. Med olika konkretionsgrad handlar rekommendationerna om att skapa goda förutsättningar för forskare att bedriva forskning av hög kvalitet. Rekommendationerna till forskare innehåller istället viktiga principer för forskningens genomförande och resultat exempelvis avseende upprätthållandet av god forskningssed. Den diskrepans som finns mellan de två nivåerna är en följd av den roll- och ansvarsfördelning som finns vid ett lärosäte. Det är forskarna som genomför forskningen medan lärosätet skapar (goda) förutsättningar för detta.

---

73 *The European Charter for Researchers* och *The Code of Conduct for the Recruitment of Researchers*, EUR 21620.

74 *The European Charter for Researchers* och *The Code of Conduct for the Recruitment of Researchers*, EUR 21620.

75 *The European Charter for Researchers* och *The Code of Conduct for the Recruitment of Researchers*, EUR 21620.

I Sverige har lärosätena ett övergripande kvalitetsansvar för den verksamhet som bedrivs. En del av detta ansvar handlar om att skapa goda förutsättningar för att verksamheten, i detta fall forskningen, ska kunna hålla hög kvalitet. Men lärosätenas kvalitetsansvar avser också forskningens faktiska genomförande och resultat. I Charter & Code saknas dock en uppföljningsmekanism mellan rekommendationerna till enskilda forskare och rekommendationerna till lärosätena. Den enda uppföljning som finns inbyggd i Charter & Code är den mellan lärosäten och nationellt organ, genom vilken det nationella organet ska verka för att *samtliga* rekommendationer i Charter & Code utgör en del av lärosätenas kvalitetssystem och att gemensamma kriterier används för att utvärdera att rekommendationerna efterlevs. Om Charter & Code ska användas som utgångspunkt för att kvalitetssäkra forskning i en svensk kontext behöver därför en utveckling ske avseende uppföljningen av de delar som rör forskningens genomförande och resultat på lärosätetsnivå.

God forskningssed

En viktig del i forskningens kvalitetssäkring är upprätthållandet av god forskningssed. Såväl Vetenskapsrådet som SUHF har också till stöd för forskarsamhället samlat information och tagit fram rapporter på detta tema.⁷⁶ Ett central dokument i sammanhanget är *The Singapore Statement on Research Integrity* från 2010, i vilket fyra grundläggande globala principer avseende god forskningssed slås fast. Dessa principer bygger på ärlighet (*honesty*) avseende forskningens alla delar; ansvarsskyldighet (*accountability*) avseende hur forskningens bedrivs; professionell hövlighet (*courtesy*) och rättvisa (*fairness*) i samarbete med andra; samt god förvaltning (*good stewardship*) av andras forskning. Dessa övergripande principer bryts ned på lägre nivå genom att ansvarsområden för såväl forskaren som den institution där forskningen bedrivs tydliggörs i ett antal paragrafer.⁷⁷ Som ett komplement till *The Singapore Statement* och i syfte att underlätta internationella samarbeten och samarbeten mellan olika discipliner utarbetades 2013 *The Montreal Statement on Research Integrity in Cross-Boundary Research Collaborations*. Syftet med *The Montreal Statement* var överbrygga de skillnader som finns avseende bland annat regelverk; organisation och finansiering av forskning samt olikheter mellan skilda ämnesstraditioner och forskningskulturer inom och mellan länder eftersom dessa uppfattades försvåra upprätthållandet av god forskningssed. Också dessa rekommendationer vänder sig till enskilda forskare såväl som de institutioner där forskningen bedrivs.⁷⁸

76 För en mer utförlig diskussion kring detta se exempelvis Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) *Riktlinjer för hantering vid universitet och högskolor av frågor om vetenskaplig ohederlighet*, 1997 och Vetenskapsrådet, *God forskningssed*, 2017. Se även webbplatsen www.codex.vr.se där Vetenskapsrådet och Uppsala universitet samlat lagtexter, förordningar, direktiv och konventioner av internationell karaktär om forskningsetik. På webbplatsen finns också kodexar för olika forskningsområden samlade.

77 *The Singapore Statement on Research Integrity*, 2010. Se även World Medical Association, *Declaration of Helsinki. Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects*, 2013 (första versionen från år 1964) som innehåller etiska principer för dem som bedriver medicinsk forskning.

78 *The Montreal Statement on Research Integrity in Cross-Boundary Research Collaborations*, 2013.

Även på europeisk nivå finns överenskommelser avseende upprätthållandet av god forskningssed. *Research Integrity Practices in Science Europe Member Organisations* från 2016 är en översikt av hur man arbetar med god forskningssed i olika europeiska länder utifrån *The European Code of Conduct for Research Integrity* utgiven av European Science Foundation och All European Academies.⁷⁹ I *The European Code of Conduct* beskrivs hur god forskningssed i tillämpas i ett antal olika sammanhang såsom i forskningsmiljön; inom forskarutbildning, genom handledarskap och mentorskap av yngre forskare; avseende forskningsmetoder och tillvägagångssätt; i gardering och skydd; hantering av data; samarbeten; publicering och spridning av resultat; samt granskning, utvärdering och redigering av forskningsresultat. God forskningssed definieras utifrån principerna pålitlighet (*reliability*), ärlighet (*honesty*), respekt (*respect*) och ansvarsskyldighet (*accountability*).⁸⁰ Principerna för god forskningssed berör i första hand forskningens genomförande och resultat även om också forskningens förutsättningar behandlas i viss mån. Det finns även en överensstämmelse mellan delar av dessa principer och den svenska lagstiftningen på området.

Sammanfattning

Syftet med UKÄ:s kommande granskningar är att säkra och främja att den forskning som bedrivs vid svenska lärosäten håller hög kvalitet. Forskningens kvalitetssäkring, snarare än forskningens kvalitet per se ska utgöra fokus i de kommande granskningarna. Som avsnittet ovan visar är det ur ett europeiskt perspektiv ganska vanligt att granska forskningens kvalitet på nationell nivå. Däremot är det mindre vanligt att granska forskningens kvalitetssäkring i sig. Trots att det saknas internationella exempel på att forskningens kvalitetssäkring utgör huvudfokus i granskningen ingår kvalitetssäkring av forskning många gånger som en del i utvärderingar av forskningskvalitet. I de nordiska länderna ingår sådana frågor i de lärosätesackrediteringar som görs och i såväl Nederländerna som Frankrike och Estland ingår forskningens kvalitetssäkring som en del i att utvärdera forskning.

Det nationella kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning som utarbetats av UKÄ bygger i hög utsträckning på det ramverk som utgörs av högskolelag och högskoleförordning samt på de internationellt accepterade principer för utbildningens kvalitetssäkring som formulerats genom ESG. Även då forskningens kvalitetssäkring inkluderas i det nationella systemet för kvalitetssäkring bör kraven i högskolelag och högskoleförordning utgöra en central utgångspunkt. Som framgått av texten ovan stöder ESG delar av de svenska lagkrav som finns avseende

⁷⁹ *Research Integrity Practices in Science Europe Member Organisations*, 2016.

⁸⁰ All European Academies (ALLEA) *The European Code of Conduct for Research Integrity*, 2017. Se även Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD, *Best Practices for Ensuring Scientific Integrity and Preventing Misconduct*, 2007 och European Science Foundation, *Research Integrity: global responsibility to foster common standards*, 2007.

exempelvis forskningens frihet, länkar mellan utbildning och forskning samt vaksamhet mot forskningsfusk. Krav i lag och förordning samt riktlinjer inom ESG är dock inte tillräckliga att i sig kunna utgöra ramverk för forskningens kvalitetssäkring. Andra europeiska överenskommelser såsom exempelvis *The European Code of Conduct for Research Integrity* och Charter & Code behöver användas som komplement då det nationella systemet byggs ut till att omfatta även forskning. Trots att inget av dessa ramverk kan göra anspråk på fullständighet, gör UKÄ bedömningen att de tillsammans kan utgöra utgångspunkt för uppdraget att kvalitetssäkra forskning.

Ett sammanhållet kvalitetssäkringssystem för högre utbildning och forskning

UKÄ genomför idag granskningar av utbildningskvalitet inom ramarna för det nationella kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning. Syftet med UKÄ:s granskningar är att dels kontrollera att utbildningarna håller hög kvalitet, dels bidra till kvalitetsutveckling av högre utbildning. Av UKÄ:s nya instruktion framgår att myndighetens uppdrag utökats till att omfatta kvalitetssäkring av högskolans hela verksamhet. I denna inryms utöver utbildning även forskning och samverkan. Av UKÄ:s regleringsbrev tydliggörs vidare att kvalitetssäkring av forskning ska inkluderas i det nationella kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning så att detta utökas till att omfatta även forskning.

Inom ramarna för det nationella systemet för kvalitetssäkring genomförs fyra olika typer av granskningar. UKÄ utför examenstillståndsprövningar, utbildningsutvärderingar, granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete och tematiska utvärderingar. Dessa olika typer av granskningar utgör systemets fyra komponenter. Gemensamt för de fyra komponenterna i det nationella kvalitetssäkringssystemet är att de utgår från samma bedömningsområden: styrning och organisation; förutsättningar; utformning, genomförande och resultat; jämställdhet; student- och doktorandperspektiv; samt arbetsliv och samverkan. Bedömningsområdena bygger på tillämplig lag och förordning samt ESG. Innehållet i bedömningsområdena skiljer sig åt beroende på vilken typ av granskning som genomförs. Inom varje bedömningsområde ingår en eller flera bedömningsgrunder. För att klara granskningen ska lärosätet visa att det uppfyller bedömningsgrunderna inom den aktuella komponenten.⁸¹

Avsnittet nedan ger en kortfattad överblick över de granskningar som genomförs idag inom ramarna för det nationella systemet för kvalitetssäkring. Systemets fyra komponenter – examenstillståndsprövningar, granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, utbildningsutvärderingar och tematiska utvärderingar – presenteras och en redogörelse görs av hur forskningsverksamhet idag granskas inom systemets ramar. Varje avsnitt avslutas med en bedömning av hur respektive komponent påverkas av UKÄ:s nya uppdrag att kvalitetssäkra forskning, samt vilka metodutvecklingsbehov som identifierats med anledning av att forskningens kvalitetssäkring inkluderas i det nationella kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning.

⁸¹ UKÄ, *Nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Redovisning av ett regeringsuppdrag*, 2016.

Kvalitetssäkring av forskning inom komponenten examenstillståndsprövning

Granskningskomponentens syfte

Syftet med examenstillståndsprövningarna är att pröva om en anordnare av en utbildning har nödvändiga förutsättningar för att studenterna ska kunna nå målen för den examen som utbildningen ska leda till.⁸²

Granskning av forskning idag

UKÄ genomför idag examenstillståndsprövningar på grund-, avancerad- och forskarnivå. Dessutom görs prövningar avseende yrkesexamen. I ansökan om att få utfärda generell och konstnärlig högskoleexamen, kandidatexamen och magisterexamen berörs i kvalitetssäkringssystemet idag forskning inom bedömningsgrunden "miljö, resurs och område". Avseende bedömningsgrunden "huvudområde" ska granskarna göra en bedömning av huvudområdets definition i relation till den vetenskapliga eller konstnärliga grunden. Lärosätet uppmanas i vägledningen att "motivera huvudområdets avgränsning och utbildningens omfattning och innehåll i förhållande till den vetenskapliga/ konstnärliga grunden och vetenskaplig bredd och djup".⁸³

Avseende bedömningsgrunden "miljö" ska bedömargruppen granska den vetenskapliga eller konstnärliga miljön som utbildningen är kopplad till. I vägledningen tydliggörs att lärosätet ska beskriva och analysera "utbildningens vetenskapliga/konstnärliga miljö och på vilket sätt verksamheten bedrivs så att det finns nära samband och anknytning mellan forskning och utbildning" samt hur studenterna "genom utbildningen får delta i ett forskande sammanhang och tillägna sig ett forskande förhållningssätt". Dessutom berörs lärarnas vetenskapliga kompetens, och utrymme för kompetensutveckling, inom bedömningsgrunden "personal".⁸⁴ Även i de examenstillståndsprövningar som genomförs på masternivå återkommer inom bedömningsgrunden "miljö, resurs och område" bredd och djup inom forskningsmiljön vid lärosätet samt på vilket sätt forskningsmiljön kommer studenterna tillgodo.⁸⁵ Också för examenstillståndsprövning för yrkesexamen ingår i bedömningsgrunden "utbildningsmiljö" en bedömning av den vetenskapliga miljön.⁸⁶

82 UKÄ, *Vägledning för ansökan om tillstånd att få utfärda examen. Allmänna utgångspunkter och riktlinjer*, 2016. I de uppdaterade vägledningarna har begreppet bedömningsaspekt bytts ut mot bedömningsgrund.

83 UKÄ, *Vägledning för ansökan om tillstånd att få utfärda examen*, Bilaga 1 Högskoleexamen, kandidatexamen och magisterexamen, 2016.

84 UKÄ, *Vägledning för ansökan om tillstånd att få utfärda examen*, Bilaga 1 Högskoleexamen, kandidatexamen och magisterexamen, 2016.

85 UKÄ, *Vägledning för ansökan om tillstånd att få utfärda examen*, Bilaga 2 Generell och konstnärlig masterexamen, 2016.

86 UKÄ, *Vägledning för ansökan om tillstånd att få utfärda examen*, Bilaga 4 Yrkesexamen, 2016.

I de examenstillståndsprövningar på forskarnivå som UKÄ genomför framgår att området för forskarutbildning ska utgöra "en trovärdig vetenskaplig/ konstnärlig helhet, där delarna stödjer helheten och varandra". Vidare ska forskningen inom området vara "av sådan kvalitet och omfattning att forskarutbildning kan bedrivas på en hög vetenskaplig nivå". Vad gäller bedömningsgrunden "personal" framgår av vägledningen att lärosätet ska redogöra för hur kompetensutveckling sker "inklusive deras [lärarnas och handledarnas] möjlighet att forska och följa utvecklingen inom det egna ämnesområdet". Avseende bedömningsgrunden "forskarutbildningsmiljö" framgår att forskningen eller den konstnärliga forskningen ska ha "sådan kvalitet och omfattning att utbildning på forskarnivå inom området kan bedrivas på en hög vetenskaplig/konstnärlig nivå och med goda utbildningsmässiga förutsättningar i övrigt".⁸⁷

Inkludering av forskningens kvalitetssäkring

Sammanfattningsvis innebär detta att det inom kvalitetssäkringssystemet idag görs en granskning av forskningsanknytning, forskningsmiljö och lärares möjlighet att bedriva forskning inom komponenten examenstillståndsprövningar. Ju högre utbildningsnivå prövningen av examenstillståndet avser, desto mer relevant och därmed mer omfattande blir granskningen av den forskningsmiljö utbildningen är kopplad till. Mest omfattande blir den då tillståndsprövningen avser examensrättigheter på forskarnivå, det vill säga rätten att bedriva forskarutbildning och utfärda forskarexamen. UKÄ gör bedömningen att komponenten examenstillståndsprövning redan idag innefattar granskning av forskning i den omfattning regeringsuppdraget föranleder och ser därför inom denna komponent inget behov av ytterligare metodutvecklingsarbete. En utvidgning av kvalitetssäkringssystemet till att omfatta även forskning bedöms endast marginellt att påverka komponenten.

Kvalitetssäkring av forskning inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete

Granskningskomponentens syfte

Granskningarna av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete syftar dels till att kontrollera att lärosätenas kvalitetssäkringsarbete säkrar hög kvalitet i utbildningarna, dels till att bidra till lärosätenas kvalitetsutveckling. Metoden för att granska lärosätenas kvalitetssäkringsarbete har utarbetats med utgångspunkt i tillämpliga lagar och förordningar samt ESG. Granskningarna fokuserar på hur väl lärosätenas

---

⁸⁷ UKÄ, *Vägledning för ansökan om tillstånd att få utfärda examen*, Bilaga 3 Generell och konstnärlig examen på forskarnivå, 2016.

kvalitetssäkringsarbete inklusive uppföljnings-, åtgärds- och återkopplingsrutiner, bidrar till att säkra och utveckla utbildningarna på samtliga nivåer på ett systematiskt sätt. Vidare bidrar granskningarna till lärosätenas kvalitetsutveckling genom att bedömarna i sina yttranden ger återkoppling på såväl goda exempel som på utvecklingsområden som de identifierat.⁸⁸

Granskning av forskning idag

Underlag för bedömning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete utgörs av en självvärdering från lärosätet, studentinlaga, två platsbesök samt dokumentation om valda fördjupningsspår. Syftet med självvärderingen är att ge en beskrivning och analys av lärosätets kvalitetssäkringsarbete. Lärosätet ska i självvärderingen beskriva och analysera lärosätets kvalitetssystem och dess olika delar, samt beskriva och analysera hur lärosätet genom sitt kvalitetsarbete systematiskt säkerställer hög kvalitet i sina utbildningar. Lärosätet ska även visa belegg för hur lärosätet vet att det valda tillvägagångssättet säkerställer kvaliteten i utbildningarna och identifierar ytterligare förbättringar.⁸⁹

I komponenten finns inom bedömningsområdet "förutsättningar" två bedömningsgrunder som rör forskning. Den första bedömningsgrunden handlar om att lärosätet ska säkerställa att "den undervisande personalens kompetens motsvarar utbildningsverksamhetens behov". Av vägledningen framgår att i den kompetens som bedöms ingår vetenskaplig eller konstnärlig skicklighet. Vidare framgår att lärosätet ska tillhandahålla "en främjande miljö som ger undervisande personal möjlighet att utveckla såväl sin pedagogiska kompetens som sin ämneskompetens". Även i detta sammanhang berörs forskning genom kopplingar till undervisande personals kompetens. Inom bedömningsområdet "utformning, genomförande och resultat" finns en bedömningsgrund som rör forskning. Av bedömningsgrunden framgår att lärosätet ska säkerställa ett nära samband mellan utbildning och forskning. Övriga bedömningsgrunder inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete fokuserar dock på utbildning medan kopplingar till forskningsverksamhet eller forskningsmiljö saknas.⁹⁰

Inkludering av forskningens kvalitetssäkring

UKÄ:s granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete har fokus på att granska om kvalitetssäkringsarbetet, på ett systematiskt och effektivt sätt, bidrar till att säkra och utveckla utbildningarnas kvalitet på samtliga utbildningsnivåer.

---

88 UKÄ, *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete*, 2018.

89 UKÄ, *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete*, 2018.

90 UKÄ, *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete*, 2018.

Inom komponenten genomförs idag granskningar av kvalitets-
säkringsarbete avseende utbildning. Granskningarna fokuserar på
lärosätenas förmåga att säkra och utveckla hög kvalitet inom utbildning.
Det nya regeringsuppdraget innebär att UKÄ ges i uppdrag att granska
även lärosätenas kvalitetssäkring av forskning. Detta innebär att de
granskningar av forskningskvalitet som UKÄ kommer att genomföra,
kommer att befinna sig på samma granskningsnivå som granskning
av utbildningskvalitet inom komponenten granskning av lärosätenas
kvalitetssäkringsarbete. Granskningsfokus ligger i båda fallen på
lärosätenas kvalitetssäkringsarbete (hur lärosätena med hjälp av
detta förmår säkra och utveckla kvalitet) snarare än på kvaliteten i
verksamheten i sig (utbildnings- respektive forskningskvalitet).

UKÄ gör därför bedömningen att forskningens kvalitetssäkring
lämpligast inkluderas i det nationella systemet för kvalitetssäkring
av högre utbildning inom komponenten granskning av lärosätenas
kvalitetssäkringsarbete. UKÄ gör vidare bedömningen att ett
utvecklingsarbete avseende bland annat bedömningsunderlag,
kompetens i bedömggrupper och bedömningsgrunder för forskningens
kvalitetssäkring är påkallat inom komponenten. En diskussion kring
dessa utvecklingsbehov förs i nästa kapitel i rapporten.

Kvalitetssäkring av forskning inom komponenten utbildningsutvärdering

Granskningskomponentens syfte

Syftet med utbildningsutvärderingarna är både att kontrollera
utbildningarnas resultat och att bidra till lärosätenas utveckling av
kvaliteten på de utvärderade utbildningarna.

Granskning av forskning idag

Avseende komponenten utbildningsutvärderingar på forskarnivå
ingår inom bedömningsområdet "förutsättningar" en
bedömning av forskningsmiljön. Vad gäller bedömningsgrunden
"forskarutbildningsmiljö" framgår att forskningen eller den konstnärliga
forskningen ska ha "en sådan kvalitet och omfattning att utbildning
på forskarnivå kan bedrivas på en hög vetenskaplig/konstnärlig nivå
och med goda utbildningsmässiga förutsättningar i övrigt". Även i detta
bedömningsområde bedöms lärarnas vetenskapliga kompetens eller
konstnärliga skicklighet samt utrymme för kompetensutveckling, inom
bedömningsgrunden "personal".⁹¹

Vad gäller utvärdering av utbildning på forskarnivå granskas
vidare doktorandernas uppfyllelse av examensmålen med fokus på

---

⁹¹ UKÄ, *Vägledning för utbildningsutvärdering på forskarnivå*, 2018.

vetenskaplighet exempelvis under kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt. Inom denna kunskapsform ska lärosätet redogöra för hur det säkerställer att doktoranderna visar vetenskaplig eller forskningsmässig redlighet samt förmåga att göra forskningsetiska bedömningar.⁹²

Inom komponenten utbildningsutvärderingar på grundnivå och avancerad nivå bedöms den vetenskapliga miljön inom bedömningsområdet "förutsättningar" genom bedömningsgrunden "personal" där lärarnas vetenskapliga/konstnärliga kompetens ingår. I bedömningsgrunden "utbildningsmiljö" framgår att en god utbildningsmiljö präglas av ett nära samband mellan forskning och utbildning. I en god utbildningsmiljö har studenterna tillgång till den aktuella forskning som bedrivs i relation till utbildningen och har dessutom möjlighet att delta i en forskande kontext och tillägna sig ett forskande förhållningssätt. Miljön ska även främja ett vetenskaplig/konstnärligt arbete hos lärarna.⁹³

Utöver detta ingår forskning inom bedömningsområdet "utformning, genomförande och resultat" genom bedömningsgrunden "måluppfyllelse", där ett av de examensmål, som alltid bör ingå i utvärderingen, berör hur studenterna, genom utbildningens utformning, genomförande och examination erhåller kunskaper och förståelse om det aktuella ämnets vetenskapliga bredd och djup (examensmålet är olika formulerat för olika utbildningar).⁹⁴

Inkludering av forskningens kvalitetssäkring

Sammanfattningsvis innebär detta att forskning, inom komponenten utbildningsutvärderingar, granskas genom bedömning av forskningsmiljö, vetenskaplig kompetens hos lärare samt de delar av examensmålen som rör bland annat vetenskaplig redlighet och forskningsetik. UKÄ gör bedömningen att komponenten utbildningsutvärdering redan idag innefattar granskning av forskning i den omfattning regeringsuppdraget föranleder och ser därför inom denna komponent inget behov av ytterligare metodutvecklingsarbete. En utvidgning av kvalitetssäkringssystemet till att omfatta även forskning bedöms endast marginellt att påverka komponenten.

---

92 UKÄ, *Vägledning för utbildningsutvärdering på forskarnivå*, 2018.

93 UKÄ, *Vägledning för utbildningsutvärdering på grundnivå och avancerad nivå*, 2018.

94 UKÄ, *Vägledning för utbildningsutvärdering på grundnivå och avancerad nivå*, 2018.

Kvalitetssäkring av forskning inom komponenten tematiska utvärderingar

Granskningskomponentens syfte

Syftet med de tematiska utvärderingarna är att bidra med viktig kunskap och nationella jämförelser av hur lärosätena arbetar, och av vilka resultat som har nåtts i det aktuella temat. De tematiska utvärderingarna kan även få betydelse för lärosätenas utvecklingsarbete.⁹⁵

Granskning av forskning idag

De tematiska utvärderingarna ska utgå från de uppgifter som lärosätena ansvarar för enligt lag och förordning och som bedöms vara väsentliga för kvaliteten i högre utbildning. I den tematiska granskning som har genomförts avseende hållbar utveckling gjordes avgränsningen att i utvärderingen fokusera på *utbildning*. Trots detta ingick även i denna komponent till viss del granskning av forskning. Inom bedömningsområdet "miljö, resurser och område" framgår av bedömningsgrunden att lärosätet ska arbeta aktivt med att "säkerställa den pedagogiska och forskningsbaserade kompetensen". Även inom bedömningsområdet "utformning, genomförande och resultat" framgår av bedömningsgrunden att forskning eller konstnärlig forskning om hållbar utveckling ska användas i utbildningen.⁹⁶

Inkludering av forskningens kvalitetssäkring

Liksom avseende komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete fokuserar de tematiska utvärderingarna idag på att säkerställa utbildningskvalitet. Med anledning av UKÄ:s nya instruktion gör UKÄ bedömningen att detta bör formuleras om så att utvärderingarna utgår från samtliga uppgifter som lärosätena ansvarar för, enligt lag och förordning, och som bedöms vara väsentliga för kvaliteten i högskolans verksamhet. Detta inkluderar såväl utbildning som forskning och samverkan. I dagsläget har enbart en tematisk utvärdering genomförts. I denna utvärdering gjordes en tydlig avgränsning att inte inkludera forskning direkt, utan endast indirekt genom en granskning av kopplingen mellan utbildning och forskning samt lärarnas forskningsbaserade kompetens.

De tematiska utvärderingarna ger frihet att välja såväl granskningstema som granskningsmetod. UKÄ menar att dessa möjligheter bör utnyttjas tydligare framöver. Vid samtal med lärosätetsföreträdare har framkommit kritik mot att det vid den genomförda tematiska utvärderingen förekommit överlappningar i förhållande till andra komponenter inom kvalitetssäkringssystemet. UKÄ gör därför bedömningen att framtida

⁹⁵ UKÄ, *Vägledning för tematisk utvärdering av hållbar utveckling*, 2016.

⁹⁶ UKÄ, *Vägledning för tematisk utvärdering av hållbar utveckling*, 2016.

tematiska utvärderingar tydligare bör avgränsas gentemot övriga komponenter. Exempelvis är det inte givet att tematiska utvärderingar utgår från de bedömningsområden som används inom övriga komponenter i systemet. Inte heller är det självklart att utvärderingen huvudsakligen bör bygga på en självvärdering. Det är tänkbart att även andra typer av underlag kan utnyttjas. Exempelvis kan den officiella statistiken, i ökad utsträckning, användas i en tematisk utvärdering. Detta skulle innebära en mindre belastning för lärosätena, då insamlingen av denna information redan är gjord. Detta ligger även i linje med de förslag som görs inom uppdraget att samordna uppföljning och utvärdering av verksamhet vid universitet och högskolor.⁹⁷

UKÄ gör bedömningen att delar av forskningens kvalitetssäkring kan inkluderas i komponenten tematiska utvärderingar. Vilka delar som är lämpliga att granska inom denna komponent bör dock utredas. Men tänkbara teman skulle kunna utgöras av karriärvägar för forskare/lärare eller en utvärdering av samverkan inom utbildning och forskning som en integrerad del i högskolans kärnverksamhet. UKÄ gör bedömningen att dessa frågor bör utredas vidare och att metoden för den tematiska utvärderingen bör avpassas utvärderingens innehåll och syfte.

Sammanfattning

Det nationella kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning ska, enligt UKÄ:s utökade uppdrag, utvecklas så att det omfattar även forskning. En granskning av lärosätenas forskningsverksamhet sker redan idag inom ramarna för systemets fyra komponenter. Detta rör exempelvis granskning av länkar mellan utbildning och forskning, undervisande lärares forskningskompetens och granskningar av de forskningsmiljöer utbildningarna är kopplade till. UKÄ har gjort bedömningar avseende hur komponenterna i kvalitetssäkringssystemet påverkas av UKÄ:s nya uppdrag att kvalitetssäkra forskning och har inom respektive komponent identifierat eventuella metodutvecklingsbehov.

UKÄ gör bedömningen att komponenterna examenstillståndsprovning och utbildningsutvärdering redan idag innefattar granskning av forskning i den omfattning regeringsuppdraget föranleder och ser därför inom dessa komponenter inget behov av ytterligare metodutvecklingsarbete. En utvidgning av kvalitetssäkringssystemet till att omfatta forskning bedöms endast marginellt att påverka komponenterna. Avseende komponenten tematiska utvärderingar gör UKÄ bedömningen att delar av forskningens kvalitetssäkring kan inkluderas. Vilka delar som är lämpliga att granska inom denna komponent bör dock utredas och metoden för den tematiska utvärderingen bör avpassas utvärderingens innehåll och syfte.

---

⁹⁷ UKÄ, *Samordning av utvärderingar och uppföljningar – rapportering av ett regeringsuppdrag, kvalitetssäkring forskning*, 2018.

UKÄ gör bedömningen att forskningens kvalitetssäkring i första hand bör inkluderas i komponenten granskning av lärosätens kvalitetssäkringsarbete. I likhet med de granskningar som genomförs idag inom denna komponent i kvalitetssäkringssystemet kommer framtida granskningar att avse lärosätens kvalitetssäkringsarbete snarare än kvaliteten i verksamheten i sig vid det granskade lärosätet. UKÄ ser behov av förnyat metodutvecklingsarbete inom denna komponent med anledning av att forskning inkluderas. En redogörelse för hur detta föreslås ske görs i nästa kapitel i rapporten.

Bedömningar och fortsatt utvecklingsarbete

Avsnittet nedan utgör en redogörelse av det tillvägagångssätt som används idag i UKÄ:s granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete samt en analys av på vilka sätt granskningarna behöver anpassas till UKÄ:s utökade uppdrag att kvalitetssäkra forskning. I texten görs bedömningar avseende behov av fortsatt utvecklingsarbete för att integrera forskningens kvalitetssäkring i det nationella systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning. Kapitlet avslutas med en redogörelse för hur det fortsatta metodutvecklingsarbetet planeras att genomföras.

Lärosätenas kvalitetsansvar för forskning

Huvudansvaret för att forskningen håller hög kvalitet vilar på lärosätet och UKÄ:s uppgift är att, genom sina granskningar, säkerställa att lärosätet tar detta ansvar och främjar hög forskningskvalitet

Det nationella systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning bygger på lärosätenas övergripande kvalitetsansvar för den verksamhet som bedrivs samt på UKÄ:s både kontrollerande och kvalitetsfrämjande uppdrag. I ett integrerat kvalitetssäkringssystem utgör det kvalitetssäkringsarbete som sker vid lärosätena själva kärnan. För forskningens del innebär detta att den kontinuerliga kollegiala granskning som finns inbäddad i forskningens förutsättningar, genomförande och resultat blir central. Dessa peer-reviewprocesser avser exempelvis den kollegiala granskning som sker i samband med rekrytering till akademiska tjänster, ansökan om externa forskningsmedel, vid det högre seminariet, under handledningstillfällen för doktorander, vid konferenser där forskare får sina resultat prövade, vid den offentliga disputationen och i samband med publicering av forskningsresultat. Dessa inbyggda, ständigt pågående, kvalitetssäkringsprocesser utgör en viktig beståndsdel i produktionen av ny forskningsbaserad kunskap. Resultatet av de kollegiala granskningarna får direkt bäring på den enskilda forskaren eller forskargruppen som tilldelas eller inte tilldelas forskningsmedel; som blir eller *inte* blir publicerad etc.

För att kunna tala om ett sammanhängande kvalitetssäkringssystem, i analogi med kvalitetssäkringssystem för utbildning, krävs dock något mer. Det krävs att resultaten från dessa ständigt pågående granskningar samlas in och används som underlag i strategiska beslut för att höja kvaliteten i den granskade verksamheten. Det kan handla om att på lärosätetsnivå belöna framgångsrika forskningsmiljöer eller stötta

mindre mogna forskningsgrupper som anses vara strategiskt viktiga ur ett lärosätes- eller nationellt perspektiv. Det kan handla om att omorganisera eller att lägga ned dysfunktionella forskningsmiljöer eller att vidta andra åtgärder för att säkra kvaliteten i den forskning som bedrivs. En central förutsättning för denna ständiga kvalitetsförbättring är att det finns inbyggd tid att reflektera över granskningsresultat så att de åtgärder som vidtas faktiskt bidrar till hög kvalitet i den granskade verksamheten. Detta utgör grunden i en välfungerande förbättringscykel och är en förutsättning för upprätthållandet av en kvalitetskultur.⁹⁸ UKÄ:s granskningar syftar till att säkra att denna förbättringscykel fungerar det vill säga att lärosätena tar sitt kvalitetsansvar så att den forskning som bedrivs håller hög kvalitet.

Integreringen i kvalitetssäkringssystemet

Granskning av forskningens och utbildningens kvalitetssäkring bör ske inom ramarna för komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete

Det nationella systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning ska, enligt UKÄ:s uppdrag från regeringen, utvecklas så att det omfattar även kvalitetssäkring av forskning. UKÄ gör bedömningen att komponenterna examenstillståndsprovning och utbildningsutvärdering redan idag innefattar forskning i den omfattning regeringsuppdraget föranleder. UKÄ ser inom dessa komponenter inget behov av förnyat metodutvecklingsarbete. Komponenterna tematiska utvärderingar kan användas för *avgränsade* utvärderingar avseende forskningens kvalitetssäkring. Vilka områden som lämpar sig för denna typ av utvärdering, liksom behovet av metodutveckling inom denna komponent, bör dock utredas vidare.

UKÄ gör bedömningen att integreringen av forskningens kvalitetssäkring i det nationella systemet för kvalitetssäkring bör ske inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. UKÄ gör vidare bedömningen att, för att kunna integrera forskningens kvalitetssäkring i denna komponent, krävs ett metodutvecklingsarbete. Vid de enskilda samtal som hållits med ledning vid universitet och högskolor har en majoritet ställt sig positiva till att inkludera forskningens kvalitetssäkring inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. Förslaget har även getts stöd vid de dialogtillfällen UKÄ haft med representanter för studenter och arbetsliv.

⁹⁸ En välfungerande förbättringscykel innebär att lärosätet på central nivå arbetar systematiskt med att följa upp, utvärdera och utveckla kvalitetssystemet och kvalitetsarbetet. Den information som tas fram inom kvalitetssystemet ger underlag till den strategiska styrningen av lärosätets verksamhet. Med hjälp av kvalitetssystemet identifierar lärosätet utvecklingsbehov och utvecklar verksamheten på ett målmedvetet sätt.

De granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete som genomförs idag är uppbyggda på sex bedömningsområden. Bedömningsområdena (styrning och organisation; förutsättningar; utformning, genomförande och resultat; jämställdhet; student- och doktorandperspektiv; samt arbetsliv och samverkan) befinner sig på en övergripande nivå och UKÄ gör bedömningen att de har relevans för såväl utbildnings- som forskningskvalitet. Bedömningsområdena bygger på relevant lagrum i högskolelag och högskoleförordning samt på ESG. UKÄ gör bedömningen att samma bedömningsområden som används för att granska högre utbildning kan användas för att granska forskning. Innehållsligt kommer dock bedömningsområdena att skilja sig åt och UKÄ gör bedömningen att nya bedömningsgrunder kommer att behöva utvecklas för forskningens kvalitetssäkring. Vidare behöver ramverket för att ta fram bedömningsgrunderna utvecklas.

De bedömningsgrunder som utarbetas kommer att behöva ta hänsyn till de speciella förutsättningar som finns avseende forskningens kvalitetssäkring. Bedömningsgrunderna bör vidare ta hänsyn till de olikheter som finns mellan olika forskningsämnesområden. Vidare bör bedömningsgrunderna formuleras så att de tar hänsyn till lärosätenas profilering och olikheter i förutsättningar för forskning.

Påpekanden har gjorts, vid genomförda dialogtillfällen, att det är viktigt att UKÄ:s granskningar tillåter separata kvalitetssystem för utbildning respektive forskning vid lärosätena. För att fullt ut kunna ta hänsyn till olikheter avseende utbildningens- respektive forskningens kvalitetssäkring gör UKÄ bedömningen att en separat vägledning för forskningens kvalitetssäkring bör arbetas fram. UKÄ gör vidare bedömningen att granskningen av forskningens kvalitetssäkring bör ske utifrån en separat självvärdering och bedömningen motiveras i en separat rapport.

Genom att granskningarna sker utifrån separata bedömningsgrunder och självvärderingar synliggörs de eventuella kvalitetsskillnader som finns mellan kvalitetssystem för utbildning respektive forskning vid ett och samma lärosäte. De separata bedömningarna och motiveringarna ger ökad möjlighet till såväl välförtjänta lovord som relevant kritik avseende respektive kvalitetssystem. Detta bedöms öka granskningsresultatens användbarhet i lärosätets interna kvalitetssäkringsarbete så att hög kvalitet inom såväl utbildning som forskning säkras och främjas.

UKÄ gör bedömningen att granskningarna av forskningens respektive utbildningens kvalitetssäkring bör ske vid samma tillfälle. Detta möjliggör en granskning av såväl utbildningarnas forskningsanknytning som forskningens utbildningsanknytning och förväntas bidra till att stärka kopplingarna mellan dessa två delar i lärosätenas kärnverksamhet. Granskning vid samma tillfälle ger dessutom bättre förutsättningar för lärosätena att utnyttja eventuella samordningsvinster exempelvis avseende bedömningsunderlag. Det är tänkbart att redogörelserna

avseende vissa bedömningsområden är snarlika, exempelvis avseende lärosätets styrning och organisation av utbildning och forskning. Om granskningen sker vid ett och samma tillfälle kan i sådana fall synergieffekter uppnås i arbetet med självvärderingen.

Ytterligare ett skäl att genomföra de båda granskningarna vid samma tillfälle är att detta innebär att UKÄ:s granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete genomförs vart sjätte istället för vart tredje år. Detta bedöms ge lärosätena bättre förutsättningar att ostörda kunna ta hand om granskningsresultaten och vidta kvalitetshöjande åtgärder. En mindre frekvent granskning på lärosätetsnivå ger dessutom ökat utrymme för lärosätenas egeninitierade granskningar av såväl utbildnings- som forskningskvalitet. Denna bedömning stöds av de samtal som hållits med ledning vid universitet och högskolor. Även diskussioner med referensgrupper har påvisat en positiv inställning till att genomföra granskning av forskningens- och utbildningens kvalitetssäkring vid samma tillfälle.

Implementeringen av det nationella systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning gått gradvis. Samtidigt som vissa komponenter har pilottestats har granskningar i skarpt läge genomförts inom andra delar av systemet. Detta sätt att arbeta har varit ändamålsenligt för att utarbeta ett hållbart system för kvalitetssäkring och lärdomar från genomförda pilotgranskningar har kunnat överföras mellan olika komponenter i systemet. UKÄ föreslår därför att en implementering av forskningens kvalitetssäkring inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete sker gradvis så att denna del av granskningen kan pilottestas samtidigt som granskningar av lärosätenas kvalitetssäkring av utbildning utvärderas i skarpt läge. Då granskningarna föreslås utgå från separata bedömningsgrunder och bygga på separata bedömningsunderlag menar UKÄ att ett sådant tillvägagångssätt endast marginellt bör påverka inplanerade granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete av utbildningskvalitet.

Ramverk

UKÄ ser positivt på framtagandet av ett nationellt ramverk för kvalitetssäkring av forskning

För att skapa goda förutsättningar för långsiktighet och stabilitet behöver den externa kvalitetssäkring som sker av högre utbildning och forskning vara förutsägbar, likvärdig och transparent. På utbildningssidan utgör kraven i högskolelag och högskoleförordning i kombination med de internationellt accepterade principer för kvalitetssäkring av utbildning som formulerats i ESG, ramverket för att denna hållbarhet och likvärdighet ska kunna uppnås. Detta gäller granskningar inom kvalitetssäkringssystemets samtliga komponenter.

Även i ett utökat kvalitetssäkringssystem, som inkluderar både utbildning och forskning, bör kraven i högskolelag och högskoleförordning utgöra en central utgångspunkt för de bedömningsgrunder som under nästa fas i metodarbetet behöver utvecklas. Utöver tillämpligt lagrum tillkommer relevanta internationella överenskommelser avseende forskning. Dessa överenskommelser utgörs exempelvis av tillämpbara standarder och riktlinjer inom ESG, överenskommelser avseende upprätthållande av god forskningssed (exempelvis *The European Code of Conduct for Research Integrity*) samt det ramverk (Charter & Code) som är kopplat till det europeiska forskningsområdet (ERA) avseende forskningens förutsättningar, genomförande och resultat. I arbetet att ta fram bedömningsgrunder för forskningens kvalitetssäkring kommer UKÄ att utgå från dessa internationella riktlinjer och överenskommelser samt relevant lagrum.

Inspiration avseende granskningens innehåll och utformning kan också hämtas från de länder som redan idag genomför forskningsutvärderingar inom vilka en granskning av forskningens kvalitetssäkring ingår. I Nederländerna har ett nationellt ramverk för forskningens kvalitetssäkring utarbetats av lärosätena själva (*Standard Evaluation Protocol*) i samarbete med motsvarigheterna till Kungl. Vetenskapsakademien och Vetenskapsrådet. Ramverket syftar till att skapa ett robust system för utvärdering och kvalitetssäkring av forskning som tillåter jämförande analyser. UKÄ ser positivt på att ett liknande ramverk (motsvarande ESG del 1 på utbildningssidan) utarbetas för kvalitetssäkring av forskning i en svensk kontext. I ett integrerat system för kvalitetssäkring av högre utbildning och forskning bär lärosätena, som påpekats ovan, det övergripande kvalitetsansvaret för den verksamhet som bedrivs. UKÄ gör därför bedömningen att ansvaret för att ta fram ett gemensamt ramverk för forskningens kvalitetssäkring bör vila på lärosätena. I den mån ett sådant gemensamt nationellt ramverk för forskningens kvalitetssäkring utarbetas av sektorn avser UKÄ att ta hänsyn till detta inom ramarna för kommande metodutvecklingsarbete. Särskilt vad gäller utveckling av nya bedömningsgrunder för forskningens kvalitetssäkring gör UKÄ bedömningen att ett sådant ramverk kan komma att spela en betydelsefull roll.

Jämställdhet

Jämställdhet är en viktig kvalitetsfråga som bör granskas inom ramarna för uppdraget att kvalitetssäkra forskning

Krav på jämställdhet inom högskolans hela verksamhet finns i högskolelagens första kapitel.⁹⁹ Jämställdhet skrivs även fram som en viktig kvalitetsfråga i den forskningspolitiska propositionen.¹⁰⁰ Vidare utgör jämställdhet ett bedömningsområde inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete vari granskning av forskningens kvalitetssäkring föreslås ingå. UKÄ menar att jämställdhet är en viktig kvalitetsfråga som bör ingå i granskningen av lärosätenas interna kvalitetssystem för forskning. Separata bedömningsgrunder för hur forskningens jämställdhet främjas kommer att behöva utarbetas av UKÄ under nästa fas i metodutvecklingsarbetet.

Student- och doktorandperspektiv

Ett student- och doktorandperspektiv bör inkluderas i granskningen av forskningens kvalitetssäkring

I det nationella kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning ingår idag inom granskningarna av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete en studentinlaga. Syftet med denna inlaga är att ge studenter möjlighet att bidra med kunskap och perspektiv på den granskade verksamheten. Innehållet i inlagan kan vara av olika slag men berör vanligtvis såväl studenters inflytande och delaktighet i beslutsprocesser med relevans för högre utbildning, som andra frågor som rör utbildningskvalitet. Även då det gäller kvalitetssäkring av forskning är studenters inspel viktiga. Studenter, främst på avancerad nivå, deltar i forskningsprojekt och kopplingar mellan utbildning och forskning berör i allra högsta grad studenter.

Vidare utgörs en betydande del av den samlade forskningsvolymen av den forskning som bedrivs inom ramarna för forskarutbildning. Forskarstuderande (doktorander) utgör vidare en viktig del i den forskningsmiljö som omfattar även seniora forskare. Av dessa anledningar gör UKÄ bedömningen att ett student- och doktorandperspektiv är av betydelse för forskningens kvalitetssäkring. I likhet med övriga bedömningsområden kommer ett utvecklingsarbete att ske och nya bedömningsgrunder med relevans för forskningens kvalitet utvecklas.

⁹⁹ Högskolelag (SFS 1992:1434), 1 kap. Inledande bestämmelser, 5§.

¹⁰⁰ Regeringens proposition 2016/17:50, *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*.

Arbetsliv och samverkan

Forskningens samverkan och forskningens nyttiggörande bör inkluderas i granskningen av forskningens kvalitetssäkring

Av UKÄ:s nya instruktion framgår att kvalitetssäkringssystemet ska omfatta lärosätenas hela verksamhet. Detta omfattar såväl utbildning och forskning som samverkan. Då samverkan är och bör vara en naturlig del av både utbildning och forskning bör granskning av samverkansaktiviteter ske integrerat inom ramarna för det nationella kvalitetssäkringssystemet. Resultat från Vinnovas utvärdering av samverkan pekar på att samverkan, i högre utsträckning än andra delar av högskolans verksamhet, är kontextberoende. Utvärdering av samverkansaktiviteter behöver därför ta hänsyn till olikheter avseende lärosätenas förutsättningar och profiler.¹⁰¹ Genomförda samtal med lärosätesföreträdare stärker denna uppfattning. UKÄ menar att granskning av forskningssamverkan och forskningens nyttiggörande med fördel sker inom ramarna för granskningen av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete.

Inom bedömningsområdet arbetsliv och samverkan granskas idag inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete bland annat utbildningarnas koppling till arbetsmarknaden. Även arbetslivsperspektivet behöver utvecklas i relation till forskningens kvalitetssäkring. UKÄ gör bedömningen att nya bedömningsgrunder med relevans för forskning och forskningens kvalitetssäkring behöver utvecklas även inom bedömningsområdet arbetsliv och samverkan.

Bedömningsunderlag

UKÄ:s granskningar av forskningens kvalitetssäkring bör bygga på såväl kvantitativa som kvalitativa underlag

Inom det nationella systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning används idag såväl kvalitativa som kvantitativa bedömningsunderlag. Bedömningen som görs inom de olika komponenterna bygger på samtliga underlag som vägs samman och ligger till grund för det slutgiltiga utlåtandet. De kvantitativa underlagen består bland annat av den statistik för högre utbildning som UKÄ ansvarar för att ta fram. Exempel på detta är den genomströmningsstatistik som används inom komponenten utbildningsutvärderingar. Det granskade lärosätet ges, inom ramarna för självvärderingen, möjlighet att analysera genomströmningssiffrorna som UKÄ tillhandahåller.

¹⁰¹ Vinnova, *Metoder och kriterier för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan med omgivande samhälle*, 2017.

UKÄ menar att kvantitativa indikatorer med relevans för forskningskvalitet bör utgöra underlag för bedömning då granskningen av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete utökas till att omfatta även forskning. Vilka kvantitativa uppgifter som bör användas i granskningarna avgörs av de bedömningsgrunder som utarbetas av UKÄ under nästa fas i metodutvecklingsarbetet. En principiell utgångspunkt är dock att de kvantitativa underlagen i möjligaste mån bör bygga på befintlig statistik. Detta effektiviserar och förenklar informationsinsamlingen, vilket ligger i linje med det förslag avseende samordning av uppföljning och granskning av högskolors och universitets verksamhet som UKÄ tillsammans med Vetenskapsrådet utarbetat.¹⁰²

Exempelvis bör möjligheten att på lärosätetsnivå bryta ned och använda (några av) de nationella indikatorer som tas fram för att följa upp de forskningspolitiska målen undersökas.¹⁰³ Det kan exempelvis gälla bibliometrisk indikatorer för forskningskvalitet eller indikatorer för att följa upp jämställdhet, vilka kan kopplas inte enbart till de forskningspolitiska målen utan också till kraven i högskolelagen. Även andra statistiska uppgifter, som inte lämpar sig för uppföljning på nationell nivå, bör kunna ingå som underlag i granskningen av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete.

På samma sätt som sker idag avseende de statistiska bedömningsunderlag som används inom ramarna för det nationella kvalitetssäkringssystemet, bör lärosätet då det gäller forskningens kvalitetssäkring, beredas möjlighet att i självvärderingen analysera och kontextualisera de kvantitativa indikatorerna. Det blir därmed lärosätets analys av och förhållningssätt till de kvantitativa uppgifterna som blir föremål för bedömning snarare än enbart indikatorerna i sig. Den kontextualisering som på detta sätt sker kan vidare komplettera de analyser som görs i exempelvis UKÄ:s årsrapport och Vetenskapsrådets Forskningsbarometer och därmed bidra till en fördjupad förståelse för indikatorernas betydelse även på en nationell nivå. Genom att bedömargruppen får ta del av både indikatorerna i sig och lärosätets analys kommer en mer sammansatt bild av forskningens kvalitetssäkring att ligga till grund för bedömningen.

Utöver de kvantitativa underlag som diskuterats ovan använder UKÄ också kvalitativa underlag, såsom självvärderingar, i sina granskningar. Självvärderingen utgör ett centralt bedömningsunderlag inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. Inom denna komponent kompletteras självvärderingen med platsbesök och intervjuer med berörda grupper vid det granskade lärosätet. Därtill tillkommer en studentinlägga samt granskning av fördjupningsspår. UKÄ gör bedömningen att kvalitativa underlag av detta slag kommer att spela en betydelsefull roll även då det nationella systemet för kvalitetssäkring utökas till att omfatta forskning.

¹⁰² Se även diskussion i UKÄ, *Samordning av utvärderingar och uppföljningar – rapportering av ett regeringsuppdrag, kvalitetssäkring forskning*, 2018.

¹⁰³ Vetenskapsrådet, *Redovisning av regeringsuppdrag – Utveckla uppföljning av svensk forskning*, 2018.

Bedömgrupper

Granskning av forskningens kvalitetssäkring bör göras av oberoende bedömgrupper bestående av sakkunniga från högskolesektorn samt representanter för studenter, doktorander och arbetsliv

UKÄ:s granskningar idag genomförs av oberoende bedömgrupper bestående av sakkunniga från högskolesektorn samt representanter för studenter, doktorander och arbetsliv, som alla deltar i bedömningsarbetet på lika villkor. Bedömgrupperna tillsätts, efter ett nomineringsförfarande, av UKÄ och bedömgruppen ska som helhet uppfylla de kompetenskrav samt krav på opartiskhet som finns för att kunna genomföra granskningarna. Det är bedömgruppen som helhet som ställer sig bakom det gemensamma yttrandet på vilket UKÄ grundar sitt beslut.¹⁰⁴

Även då kvalitetssäkring av forskning inkluderas i det nationella systemet för kvalitetssäkring menar UKÄ att granskningarna bör utgå från sakkunniggranskning som genomförs av oberoende bedömgrupper. UKÄ menar vidare att en översyn bör göras avseende vilken kompetens som behövs för att bedömgruppen som helhet ska kunna genomföra granskningarna av forskningens kvalitetssäkring på ett välinformerat och gediget sätt. Avseende studenters representation i bedömgruppen menar UKÄ att det är angeläget att doktorander involveras i granskningarna, då en stor del av den samlade nationella forskningsvolymen, och därmed också kvalitetssäkringen av forskning, sker på forskarutbildningsnivå. Avseende arbetslivets representation i bedömgruppen bör en utredning ske avseende vilken kompetens som behövs för att kunna fullfölja uppdraget.

För att bedöma lärosätenas kvalitetssystem för forskning behövs vidare i bedömgruppen kompetens om den svenska utbildnings- och forskningskontexten. I syfte att stärka de kvalitetsdrivande momenten, samt av jävsskäl, bör vidare internationella bedömare i högre utsträckning än vad som idag är fallet engageras i granskningen. Dessutom bör utredas huruvida de två delarna i granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete (forskningens respektive utbildningens kvalitetssäkring) kan granskas av en och samma bedömgrupp eller om det är mer ändamålsenligt att använda två separata (men eventuellt överlappande) bedömgrupper.

¹⁰⁴ Alternativt i det fall granskningen rör enskilda utbildningsanordnare, lämnar sitt förslag till beslut till regeringen.

Fördjupningsspår

En fördjupad granskning av forskningens kvalitetssäkring bör utgöra del av den granskning UKÄ genomför i syfte att säkerställa att lärosätenas kvalitetssäkringsarbete förmår fånga upp eventuella brister samt främjar hög kvalitet i forskning

Inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete används fördjupningsspår. Dessa spår (tidigare kallade fördjupningsområden) syftar till att granska hur väl det systematiska kvalitets-säkringsarbetet fungerar i praktiken. Fördjupningsspåret syftar därmed inte till att granska kvaliteten i verksamheten i sig, utan hur lärosätet med hjälp av kvalitetssäkringsarbetet förmår fånga upp eventuella brister och hantera dessa samt främja hög kvalitet. Fördjupningsspår kan med fördel användas även i granskningen av lärosätenas arbete med att kvalitetssäkra forskning. Hur fördjupningsspåren ska väljas ut kräver dock ett utredningsarbete.

Resultat

Den granskning av forskningens kvalitet som sker vid lärosätet ska vara systematisk och leda till kvalitetshöjande åtgärder

Uppdraget att kvalitetssäkra forskning utgår från den kvalitetssäkring av forskning som sker vid universitet och högskolor. Bedömningen fokuserar därmed på kvaliteten i lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, snarare än en bedömning av forskningskvaliteten i sig. Om granskningen visar att lärosätet bedriver ett fungerande och systematiskt kvalitetssäkringsarbete som förmår fånga upp brister och omsätta granskningsresultaten i kvalitetshöjande åtgärder blir resultatet att kvalitetssäkringsarbetet är godkänt.

Sanktioner

Ett negativt utfall i UKÄ:s granskning av forskningens kvalitetssäkring kan leda till ett utökad antal utvärderingar på forskarutbildningsnivå

I de fall ett lärosäte får omdömet ifrågasatt kvalitetssäkringsarbete avseende utbildning får lärosätet i dag två år på sig att åtgärda bristerna. Orsaken till omdömet ska tydligt framgå av bedömargruppens yttrande som ligger till grund för UKÄ:s (eller, då det gäller högskolor med enskild huvudman, regeringens) beslut. Två år efter fattat beslut gör UKÄ en uppföljning av de vidtagna åtgärderna. I de fall åtgärderna bedöms vara tillräckliga får lärosätena omdömet godkänt kvalitetssäkringsarbete. I de fall granskningen visar att lärosätet inte förmått att på egen hand hantera uppdagade kvalitetsbrister kvarstår omdömet ifrågasatt

kvalitetssäkringsarbete och sanktioner vidtas. En sådan möjlig sanktion är att UKÄ genomför ett ökat antal utbildningsutvärderingar. I förlängningen kan detta leda till ett indraget examenstillstånd i de fall utvärderingen påvisar kvalitetsbrister, som inte åtgärdas på ett tillfredsställande sätt av lärosätet inom utsatt tid.

Någon motsvarande möjlighet finns inte avseende forskning. Även om en utvärdering skulle visa att ett lärosäte inte lever upp till lagens krav avseende den forskningsverksamhet som bedrivs kan UKÄ inte dra in rätten att bedriva forskning inom det område där kvalitetsbristerna uppdagats. Ett negativt utfall i en kvalitetsgranskning bör dock åtföljas av någon form av sanktion. Då en stor del av den forskning som bedrivs sker på forskarutbildningsnivå finns därför, i analogi med sanktioner inom dagens granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, möjlighet för UKÄ att genomföra ett ökat antal forskarutbildningsutvärderingar som konsekvens av ett bristfälligt kvalitetssäkringsarbete för forskning. Konsekvenserna av detta bör dock utredas dels för högskolor med examensrättigheter för område för forskarutbildning (där lejonparten av forskarutbildningen kanske redan ingår i den planerade 6-årscykeln), dels för lärosäten som inte har examensrättigheter på forskarutbildningsnivå. En konsekvensanalys bör också göras avseende möjligheterna att med hjälp av denna sanktion komma tillrätta med identifierade brister då kvalitetssäkring av utbildning på forskarnivå delvis skiljer sig från kvalitetssäkring av övrig forskning.

Avslutning och fortsatt utvecklingsarbete

Av UKÄ:s nya instruktion framgår att myndighetens uppdrag utökas från att gälla kvalitetssäkring av utbildning till att omfatta kvalitetssäkring av högskolans hela verksamhet. I detta ryms förutom utbildning även forskning och samverkan. Av det ändrade regleringsbrevet för 2017 framgår vidare att UKÄ ska utveckla det nationella systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning så att det omfattar även forskning. I föreliggande rapport har UKÄ redogjort för de anpassningar av det nationella kvalitetssäkringssystemet som bedöms vara behövliga med anledning av såväl den nya instruktionen som specificeringarna i UKÄ:s ändrade regleringsbrev.

I rapporten gör UKÄ bedömningen att forskning redan granskas i tillräcklig omfattning inom komponenterna examenstillståndsprövning och utbildningsutvärdering. Ett förnyat metodutvecklingsarbete inom dessa komponenter är därför inte påkallat. UKÄ gör vidare bedömningen att *delar* av forskningens kvalitetssäkring kan vara föremål för en tematisk utvärdering. Vilka delar som lämpar sig för en sådan utvärdering bör dock utredas vidare och metoden avpassas det valda temat. UKÄ gör bedömningen att kvalitetssäkring av forskning bör inkluderas i det nationella kvalitetssäkringssystemet inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete samt att ett metodutvecklingsarbete är påkallat inom denna komponent.

UKÄ avser att skicka föreliggande rapport på remiss till berörda intressenter efter det att den överlämnats till Regeringskansliet den 6 april 2018. Efter remissförfarandet avser UKÄ att påbörja ett metodutvecklingsarbete inom komponenten granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. Arbetet kommer att utgå från relevant lagrum samt tillämpliga internationella överenskommelser och principer för forskningens kvalitetssäkring. I det fall ett nationellt ramverk för forskningen kvalitetssäkring utarbetas av sektorn avser UKÄ att ta hänsyn även till detta i det fortsatta metodutvecklingsarbetet.

Tidplan för det förfinade metodarbetet och eventuell pilottestning kommer att fastställas som en del av utvecklingsarbetet och tillkännages via UKÄ:s webbplats. Under metodutvecklingsarbetet avser UKÄ att, på samma sätt som under tidigare utvecklingsarbete, inhämta synpunkter från de nationella och internationella referensgrupper som är kopplade till kvalitetssäkringssystemet. Även andra dialogtillfällen kommer att erbjudas relevanta intressenter både i informationssyfte och för att ge möjlighet till inspel i det pågående utvecklingsarbetet. Dessa synpunkter kommer att tas i beaktande, då det nationella systemet för kvalitetssäkring utvecklas till att omfatta även forskning, så att det övergripande syftet med UKÄ:s nya uppdrag, att bidra till att den forskning som bedrivs vid universitet och högskolor i Sverige håller hög kvalitet, kan uppnås.

Referenser

All European Academies (ALLEA), *The European Code of Conduct for Research Integrity*, Revised Edition, 2017.

Australian government, Australian Research Council, *Excellence in Research for Australia (ERA)*. Hämtad 2018-03-13. <http://www.arc.gov.au/era-2018>. Estonian

Danmarks Akkrediteringsinstitution, *Vejledning om institutionsakkreditering*, 2013.

ENIC/NARIC, Academic Recognition Information Centre, *Factsheet: Higher Education Estonia*, 2017.

European Commission, Directorate-General for Research, *The European Charter for Researchers, The Code of Conduct for the Recruitment of Researchers*. Human resources and mobility (Marie Curie Actions) EUR 21620, 2005.

European Research Area (ERA), *Progress Report 2016*. Hämtad 2018-03-13. http://ec.europa.eu/research/era/eraprogress_en.htm

European Science Foundation, *Research Integrity: global responsibility to foster common standards*. ORI-ESF Science Policy Briefing 30, 2007.

Europeiska kommissionen, *Europeiska stadgan för forskare, riktlinjer för rekrytering av forskare*. EUR 21620, 2005.

Högskoleverket, *Kriterier för benämningen universitet. En utredning*. 1996:12 R, 1996.

Högskoleverket, *Kvalitetsarbete vid universitet och högskolor 1994/95; en översikt*. 1996:6 R, 1996.

Högskoleverket, *Granskning och bedömning av kvalitetsarbete inom högskolor och universitet*, 1997:33 R, 1997.

Högskoleverket, *Fortsatt granskning och bedömning av kvalitetsarbete inom högskolor och universitet, Utgångspunkter samt angrepps- och tillvägagångssätt för Högskoleverkets bedömningsarbete*. 1998:21 R, 1998.

Högskoleverket, *Granskning av kvalitetsarbetet vid sex universitet 2009*. 2009:30 R, 2009.

Icelandic Quality Board for Higher Education, Island. *Quality Enhancement Handbook for Icelandic Higher Education*. 2nd Edition. Launch Version March 14, 2017.

Koninklijke Nederlandse Akademie van wetenschappen (KNAW), *Standard Evaluation Protocol 2015-2021*. Hämtad 2018-03-12. <https://www.knaw.nl/nl/actueel/publicaties/standard-evaluation-protocol-2015-2021>

Kunnskapsdepartementet, Norge, *Forskrift om kvalitetssikring og kvalitetsutvikling i høyere utdanning og fagskoleutdanning*. FOR-2010-02-01-96.

Kunnskapsdepartementet, Norge, *Forskrift om tilsyn med utdanningskvaliteten i høyere utdanning (studietilsynsforskriften)*. FOR-2017-02-07-137.

Kunnskapsdepartementet, Norge, *Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)*. LOV-2005-04-01-15.

Nationella centret för utvärdering (NCU/FINEEC), Finland, *Auditeringshandbok för högskolorna 2018-2024*.

Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD, *Best Practices for Ensuring Scientific Integrity and Preventing Misconduct*, 2007.

Quality and Relvance in Humanities (QRiH). Hämtad 2018-03-13. www.qrih.nl/en.

Research Excellence Framework (REF). *The second Research Excellence Framework*. Hämtad 2018-03-13: <http://www.hefce.ac.uk/rsrch/ref2021/>

Regeringens proposition 2008/09:50, *Ett lyft för forskning och innovation*.

Regeringens proposition 2008/09:134, *Forskarutbildning med profilering och kvalitet*.

Regeringens proposition 2016/17:50, *Kunskap i samverkan - för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft*.

Science Europe, *Research Integrity Practices in Science Europe Member Organisations*, Survey Report. D/2016/13.324/6, 2016.

SFS (1992:1434), *Högskolelagen*.

SFS (1993:100), *Högskoleförordningen*.

SOU (2017:10), *Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning*. ISBN 978-91-38-24561-3, 2017.

Remissvar SOU (2017:10), Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning från Chalmers tekniska högskola, dnr. C2017-0728, Sophiahemmets högskola, inget eget dnr., Ersta Sköndal Bräcke högskola, inget eget dnr., Högskolan i Jönköping, inget eget dnr., SUHF, dnr.

0035-17, SULF, inget eget dnr., Konstfack, dnr. KF 2017V01/27, Kungliga konsthögskolan, dnr. 1.3-68-2017, Kungliga musikhögskolan, dnr. 17/378, Stockholms konstnärliga högskola, dnr. SKH2017/395/1.3.3.

Swiss Agency of Accreditation and Quality Assurance, *Institutional accreditation*. Documentation. 01.01.2016, 2016.

Sveriges universitets- och högskoleförbund, SUHF, *Riktlinjer för hantering vid universitet och högskolor av frågor om vetenskaplig ohederlighet*, 1997.

The High Council for Evaluation of Research and Higher Education (Hcéres). *Criteria for the evaluation of research units: the HCERES standards*. Hämtad 2018-03-13. <http://www.hceres.fr/>.

The World Conferences on Research Integrity (Serie konferenser, <http://researchintegrity.org>):

1. *The Montreal Statement on Research Integrity in Cross-Boundary Research Collaborations*, Montreal, Kanada, 5-8 maj, 2013. Hämtad 2018-03-13. <http://researchintegrity.org/Statements/Montreal%20Statement%20English.pdf>.
2. Singapore Statement on Research Integrity, Singapore 21-24 juli, 2010, Hämtad 2018-03-13, <http://singaporestatement.org/statement.html>.

Uddannelses- og Forskningsministeriet, Köpenhamn, *Lov om akkreditering af videregående uddannelsesinstitutioner*. LOV nr 601 af 12/06/2013 Historisk (Akkrediteringsloven) Offentliggørelsesdato: 13-06-2013, ändrad genom nr 274 af 25/03/2015 och LOV nr 1564 af 19/12/2017.

Utbildningsministeriet, Finland, *Universitetslag 24.7.2009/558* ändrad senast genom 19.12.2017/940.

Universitetskanslersämbetet, *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG)*, 2015.

Universitetskanslersämbetet, *Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011* (reviderad 2016). SCB och UKÄ, 2016.

Universitetskanslersämbetet, *Nationellt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. Rapport 2016:15, 2016.

Universitetskanslersämbetet, *Samordning av utvärderingar och uppföljningar – rapportering av ett regeringsuppdrag, kvalitetssäkring forskning*, Rapport 2018:3, 2018.

Universitetskanslersämbetet, vägledningar:

1. *Vägledning för tematisk utvärdering av hållbar utveckling*, 2016.
2. *Vägledning för utbildningsutvärdering på forskarnivå*, 2018.

3. *Vägledning för utbildningsutvärdering på grundnivå och avancerad nivå, 2018.*
4. *Vägledning för granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete, 2018.*
5. *Vägledning för ansökan om tillstånd att få utfärda examen. Allmänna utgångspunkter och riktlinjer, 2016.*
6. *Vägledning för ansökan om tillstånd att få utfärda examen, Bilaga 1 Högskoleexamen, kandidatexamen och magisterexamen, Bilaga 2 Generell och konstnärlig masterexamen, Bilaga 3 Generell och konstnärlig examen på forskarnivå, Bilaga 4 Yrkesexamen, 2016.*

Utbildningsdepartementet, *Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Universitetskanslersämbetet*. U2017/03010/UH, 2017.

Utbildningsministeriet, Finland, *Lag om Nationella centret för utbildningsutvärdering*. 30.12.2013/1295.

Vetenskapsrådet och Uppsala universitet, CODEX, www.codex.vr.se av

Vetenskapsrådet, *Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige – FOKUS. Redovisning av ett regeringsuppdrag rörande modell för resursfördelning till universitet och högskolor innefattande sakkunniggranskning av forskningens kvalitet och relevans*. ISBN: 978-91-7307-250-2, 2014.

Remissvar på Vetenskapsrådets rapport *Forskningskvalitetsutvärdering i Sverige – FOKUS. Redovisning av ett regeringsuppdrag rörande modell för resursfördelning till universitet och högskolor innefattande sakkunniggranskning av forskningens kvalitet och relevans*. ISBN: 978-91-7307-250-2, 2014, från Blekinge tekniska högskola dnr. 1.5.1-0225-2015, Vetenskapsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (FORTE) inget eget dnr., Göteborgs universitet dnr. V2015/109, Högskolan Borås dnr. 619-15, Högskolan i Gävle dnr. HIG-STYR 2015/105, Högskolan i Halmstad dnr. R2015/64, Högskolan i Skövde dnr. HS 2015/796, Högskolan Väst dnr. 2015/1231 A 15, Karlstad universitet dnr. C2015/655, Karolinska institutet dnr. 1-665/2015, Konstex inget eget dnr., Konstfack dnr. KF2015/V01/56, Kungl. Tekniska Högskolan dnr. V2015/0717, Linköpings universitet dnr. 2015-01780, Lunds universitet dnr. V2015/1700, Stockholms universitet dnr. SU FV-1.1.3-3225-15, Umeå universitet dnr. FS 1.5-1541-15, Uppsala universitet dnr. UFV 2015/1457, Örebro universitet dnr. ORU 1.6-04377/2015.

Vetenskapsrådet, *God forskningssed*, ISBN: 978-91-7307-352-3, 2017.

Vetenskapsrådet, *Kontext – kvalitet – kontinuitet, Utvärdering av Vetenskapsrådets anslag till konstnärlig forskning och utveckling 2001–2005*, Vetenskapsrådets rapportserie 6:2007, 2007.

Vetenskapsrådet, *Kartläggning av olika nationella system för utvärdering av forskningens kvalitet- förstudie inför regeringsuppdraget U2013/1700/F*, 2013.

Vetenskapsrådet, *Kvalitetsutvärdering av forskning i Nederländerna-rapport från studiebesök i oktober 2013 för projektet FOKUS*. Dnr 111-2013-2496, 2013.

Vetenskapsrådet, *Redovisning av regeringsuppdrag – Utveckla uppföljning av svensk forskning*, VR1805, 2018.

Vinnova, *Metoder och kriterier för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan med omgivande samhälle*, dnr. N2017/00055/IFK, 2017.

Remissvar på Vinnovas rapport *Metoder och kriterier för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan med omgivande samhälle*, dnr. N2017/00055/IFK, 2017, från Blekinge tekniska högskola dnr. BTH 1-5-1-0044-201, Chalmers tekniska högskola inget eget dnr., Göteborgs universitet dnr. VR2017/12, Linköpings universitet dnr. LiU-2017-0074, Lunds universitet dnr. 2017/181, Malmö universitet (dåvarande Malmö högskola) dnr. 1.2-2017/60, Södertörns högskola dnr. 449/1.5.1/2017, Umeå universitet dnr. FS1.5-233-17, Örebro universitet dnr. ORU 1.6-00601/2017.

World Medical Association, *Declaration of Helsinki. Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects*, adopted by the 18th WMA General Assembly, Helsinki, Finland, June 1964, latest revision by the WMA General Assembly, Seoul 2013. Ferney-Voltaire, France, World Medical Association, 2013.

Dialoger

Rektorssamtal har genomförts med representanter från följande lärosäten:

Blekinge tekniska högskola
Chalmers tekniska högskola
Ersta Sköndal Bräcke högskola
Försvarshögskolan
Gymnastik- och idrottshögskolan
Göteborgs universitet
Handelshögskolan i Stockholm
Högskolan Dalarna
Högskolan Kristianstad
Högskolan i Borås
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan i Skövde
Högskolan Väst
Karlstads universitet
Karolinska institutet
Konstfack

Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Kungl. Tekniska högskolan
Linköpings universitet
Linnéuniversitetet
Luleå tekniska universitet
Lunds universitet
Malmö universitet
Mittuniversitetet
Mälardalens högskola
Newmaninstitutet
Röda Korsets Högskola
Sophiahemmet Högskola
Stiftelsen Högskolan i Jönköping
Stockholms konstnärliga högskola
Stockholms Musikpedagogiska Institut
Stockholms universitet
Sveriges lantbruksuniversitet
Södertörns högskola
Teologiska Högskolan Stockholm
Umeå universitet
Uppsala universitet
Örebro universitet

**Två dialogmöten på ledningsnivå, i december 2017
i mars 2018, med:**

Formas
Forte
Vinnova

**Dialogmöte med flertalet aktörer inom sektorn
den 29 januari 2018**

**Möte med UKÄs referensgrupper den 1 februari 2018,
med deltagare från:**

Arbetsgivarverket
Landsorganisationen i Sverige
Sveriges akademikers centralorganisation
Sveriges förenade studentkårer
Sveriges Kommuner och Landsting
Sveriges universitets- och högskoleförbund
Sveriges universitetslärare och forskare
Svenskt näringsliv
Tjänstemännens centralorganisation
Unionen

Bilaga 1

1(1)

Datum 2017-10-18 Reg.nr 111-331-17

Rektor

Inbjudan till möte

Universitetskanslersämbetet har fått i uppdrag av regeringen att vidareutveckla det nationella systemet för kvalitetssäkring så att det även omfattar kvalitetssäkring av forskning. Uppdraget ska redovisas senast den 6 april 2018.

Arbetet med uppdraget sker i nära samverkan med två andra uppdrag som gavs samtidigt: att tillsammans med Vetenskapsrådet utveckla indikatorer för uppföljning av målen för forskningspolitiken, och att tillsammans med VR lämna förslag på hur olika myndigheters uppföljningar och utvärderingar av verksamheter vid universitet och högskolor kan samordnas.

Alla tre uppdragen ska genomföras i dialog med universitet och högskolor. Jag vill därför bjuda in dig till ett samtal om de nya uppdragen men med en särskild tonvikt på det kommande nationella systemet för kvalitetssäkring av forskning. Du får gärna ta med dig en eller två medarbetare. Från UKÄ:s sida deltar förutom jag själv, en eller två utredare som arbetar med uppdragen. En utredare från VR deltar också.

Vi vill särskilt diskutera följande frågeställningar:

- Hur ser ert lärosätes processer för kvalitetssäkring av forskning ut i dagsläget?
- Vad har ni för övergripande synpunkter på ett kommande nationellt system för kvalitetssäkring som även innefattar kvalitetssäkring av forskning?
- Hur ser ni på möjligheterna att integrera systemet för kvalitetssäkring av forskning med systemet för kvalitetssäkring av utbildning inom ramen för lärosätesgranskningarna?

Det kommer också att bli tillfälle till diskussion om de andra uppdragen, dvs. utvecklingen av indikatorer för att följa upp de forskningspolitiska målen och samordningen av uppföljning och utvärderingar, för att höra era synpunkter på dem.

Mötena sker här på UKÄ (adress som nedan) och håller på i en timme. Bifogat detta brev finns ett schema med tider. Hör av er så snart som möjligt med vilka tider som passar er till agnes.ers@uka.se, men senast den 31/10 så kommer ett färdigt schema skickas ut när alla har svarat.

Jag ser fram emot en givande dialog.

Med vänliga hälsningar,

Anders Söderholm
Generaldirektör

Bilaga: Uppdragstexter från UKÄ:s
regleringsbrev

POSTADRESS Box 7703 SE-163 95 Stockholm	BESÖKSADRESS Löjningsgatan 21 Stockholm	TELEFON +46 8 563 085 00 FAX +46 8 563 085 50	ORGANISATIONSNR 202100-6495	KONTAKT registrator@uka.se www.uka.se
--	--	--	---------------------------------------	--

Bilaga inbjudan: Uppdragstexter ur regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Universitetskanslersämbetet

Kvalitetssäkring av forskning

Universitetskanslersämbetet ska vidareutveckla det nationella systemet för kvalitetssäkring så att det omfattar även kvalitetssäkring av forskning i enlighet med vad regeringen redovisar i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50, bet. 2016/17:UbU12, rskr. 2016/17:208). Uppdraget ska genomföras i dialog med universitet och högskolor, Vetenskapsrådet och med företrädare för studenter och arbetsliv.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 6 april 2018.

Utveckla uppföljningen av svensk forskning

Universitetskanslersämbetet ska tillsammans med Vetenskapsrådet utveckla indikatorer för uppföljning utifrån de mål för forskningspolitiken som redovisas i propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50). Uppdraget ska genomföras i dialog med universitet och högskolor samt andra berörda myndigheter.

Vetenskapsrådet har genom beslut den 6 juli om ändring av regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Vetenskapsrådet fått i uppdrag att redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 6 april 2018.

Samordning av uppföljning och utvärdering

Universitetskanslersämbetet ska tillsammans med Vetenskapsrådet lämna förslag på hur olika myndigheters uppföljningar och utvärderingar av verksamheter vid universitet och högskolor kan samordnas. Uppdraget ska genomföras i dialog med universitet och högskolor, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd och Verket för innovationssystem.

Universitetskanslersämbetet ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 6 april 2018.

Bilaga 2

Intervjuguide för möten med rektorer

1. Hur arbetar ni för att kvalitetssäkra forskning?
2. Vilka är era erfarenheter?
3. Hur har ni tagit tillvara resultaten från era utvärderingar?
4. Hur hanterar ni forskningssamverkan i era utvärderingar?
5. På vilket sätt använder ni er av kvantitativa indikatorer för att bedöma forskningskvalitet?
6. Hur hanterar ni skillnader mellan olika forskningsämnesområden i era kvalitetsgranskningsprocesser?
7. Hur ser ni på UKÄ:s uppdrag att kvalitetssäkra forskning och vad kan UKÄ göra för att främja hög forskningskvalitet?
8. Hur ser ni på möjligheterna att koppla samman kvalitetssäkring av forskning med kvalitetssäkring av utbildning inom ramarna för granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete?
9. Hur ser ni på framtagandet av ett nationellt ramverk för kvalitetssäkring av forskning?

Bilaga 3

Högskolelag (SFS 1992:1434)

1 kap. Inledande bestämmelser

2 § Staten ska som huvudman anordna högskolor för

1. utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, och

2. forskning och konstnärlig forskning samt utvecklingsarbete.

I högskolornas uppgift ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.

Vad som i fortsättningen sägs om forskning avser även konstnärlig forskning, om inte något annat anges särskilt. Lag (2013:119).

3 § Verksamheten skall bedrivas så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

3 a § I högskolornas verksamhet skall vetenskapens trovärdighet och god forskningssed värnas. Lag (2000:1370).

4 § Verksamheten ska anpassas så att en hög kvalitet nås i utbildningen och forskningen.

De tillgängliga resurserna ska utnyttjas effektivt för att hålla en hög kvalitet i verksamheten.

Kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna. Lag (2013:119).

5 § Högskolorna skall i sin verksamhet främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa. I högskolornas verksamhet skall jämställdhet mellan kvinnor och män alltid iakttas och främjas.

Högskolorna bör vidare i sin verksamhet främja förståelsen för andra länder och för internationella förhållanden.

Högskolorna skall också aktivt främja och bredda rekryteringen till högskolan. Lag (2005:1208).

6 § För forskningen skall som allmänna principer gälla att

1. forskningsproblem får fritt väljas,
2. forskningsmetoder får fritt utvecklas och
3. forskningsresultat får fritt publiceras.

2 kap. De statliga högskolornas organisation

6 § Beslut ska fattas av personer med vetenskaplig eller konstnärlig kompetens, om besluten kräver en bedömning av

1. uppläggning, genomförande av eller kvalitet i utbildningen, eller
2. organisation av eller kvalitet i forskningen.

Om den bedömning som avses i första stycket ska göras av en grupp av personer, ska majoriteten av personerna i gruppen ha vetenskaplig eller konstnärlig kompetens. Styrelsen får dock besluta att en sådan majoritet inte behövs om det finns särskilda skäl. *Lag (2013:119)*.

3 kap. Professorer och andra lärare

2 § För utbildning och forskning ska det finnas professorer och lektorer anställda som lärare vid högskolorna.

7 § En lärare vid en högskola får vid sidan av sin anställning som lärare ha anställning eller uppdrag eller utöva verksamhet som avser forskning eller utvecklingsarbete inom anställningens ämnesområde, om läraren därigenom inte skadar allmänhetens förtroende för högskolan. En sådan bisyssla skall hållas klart åtskild från lärarens arbete inom ramen för anställningen.

I fråga om bisysslor i övrigt finns bestämmelser i lagen (1994:260) om offentlig anställning. *Lag (1997:797)*.

Högskoleförordningen (SFS 1993:100)

1 kap. Allmänna bestämmelser

Utredning av misstanke om oredlighet

16 § En högskola som genom en anmälan eller på något annat sätt får kännedom om en misstanke om oredlighet i forskning, konstnärlig forskning eller utvecklingsarbete vid högskolan ska utreda misstankarna. En högskola får under pågående utredning hämta in ett yttrande från expertgruppen för oredlighet i forskning hos Centrala etikprövningsnämnden. Om den person som väckt frågan om misstanke om oredlighet, eller den person som misstanken riktas mot, begär det, ska högskolan hämta in ett sådant yttrande. Något yttrande behöver dock inte hämtas in, om högskolan bedömer det som uppenbart obehövt. *Förordning (2014:1012)*.

2 kap. Styrelse, rektor och övrig organisation

Styrelsens uppgifter

2 § Styrelsen för en högskola ska ha det ansvar och de uppgifter som följer av 3 § myndighetsförordningen (2007:515) och 2 kap. 8 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag. Vidare ska styrelsen själv besluta

1. i viktigare frågor om verksamhetens övergripande inriktning och högskolans organisation,
2. om årsredovisningar, delårsrapporter, budgetunderlag och viktigare framställningar i övrigt samt säkerställa att det vid högskolan finns en

- intern styrning och kontroll som fungerar på ett betryggande sätt,
3. om åtgärder med anledning av Riksrevisionens revisionsberättelser och revisionsrapporter,
  4. om riktlinjer och revisionsplan för internrevisionen och åtgärder med anledning av internrevisionens iakttagelser och rekommendationer enligt 10 § internrevisionsförordningen (2006:1228),
  5. i viktigare frågor om den interna resursfördelningen och uppföljningen av denna,
  6. i frågor som enligt 15 § ska avgöras av en personalansvarsnämnd, om det inte har inrättats en personalansvarsnämnd vid högskolan eller om Statens ansvarsnämnd inte ska besluta enligt 4 kap. 16 §,
  7. om den antagningsordning som anges i 6 kap. 3 § andra stycket,
  8. om en arbetsordning med viktigare föreskrifter om högskolans övergripande organisation, delegering av beslutanderätt, handläggning av ärenden och formerna i övrigt för verksamheten, om inte annat är föreskrivet i lag eller förordning,
  9. om en anställningsordning,
  10. om viktigare föreskrifter i övrigt, och
  11. i övriga frågor som är av principiell vikt.

4 kap. Lärare

Bisysslor

14 § En högskola ska på lämpligt sätt informera sina lärare om vilka bisysslor eller slag av bisysslor som inte är förenliga med 3 kap. 7 § högskolelagen (1992:1434). En högskola ska ge sina lärare råd vid bedömningen av om en viss bisyssla är förenlig med den bestämmelsen. Om en lärare begär det, ska högskolan lämna skriftligt besked i en sådan fråga.

Av 7 a § lagen (1994:260) om offentlig anställning följer att en högskola på lämpligt sätt ska informera sina anställda om vilka slags förhållanden som kan göra en bisyssla otillåten enligt 7 § lagen om offentlig anställning. Förordning (2010:1064).

15 § En lärare är skyldig att hålla högskolan informerad om de bisysslor som han eller hon har och som har anknytning till anställningens ämnesområde. Högskolan ska dokumentera informationen. Dokumentationen ska hållas ordnad så att det går att fortlöpande följa vilka bisysslor varje lärare har. Förordning (2010:1064).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

